

staatsbosbeheer

Krommenieërwoudpolder, Westwouderpolder en Mijzenpolder

Externe audit 2011

Missie Staatsbosbeheer

Staatsbosbeheer waarborgt de kwaliteit van een groene leefomgeving voor mens, plant en dier.

Voorwoord

Dit extern auditrapport gaat over het terreinbeheer van open weidevogelgraslanden. Staatsbosbeheerterreinen in het weidse polderlandschap van het Nationaal Landschap 'Laag Holland' in de provincie Noord-Holland. Staatsbosbeheer treedt hier vooral op als regisseur van het weidevogelbeheer. Boeren/pachters voeren er voor het grootste deel het feitelijk terreinbeheer uit. Een typisch cultuurhistorisch Hollands landschap met weidevogels, koeien, sloten, vaarten, en langs de rand van de polder plaatselijk een historische windmolen. De geanalyseerde beheerobjecten 'Krommenieërwoudpolder', 'Westwouderpolder' en 'Mijzenpolder' behoren nationaal tot de kwalitatief beste weidevogelgebieden van Staatsbosbeheer. Het object 'Westwouderpolder' is slechts te bereiken met een kleine autopont bij het gehucht De Woude. De andere objecten 'Krommenieërwoudpolder' en 'Mijzenpolder' zijn ontsloten door middel van een openbare weg langs een rand van het beheerobject.

Voor het weidevogelbeheer in de Krommenieërwoudpolder, Westwouderpolder en Mijzenpolder waren gedurende 2010 door de Staatsbosbeheer-regio West te Amsterdam zgn. 'Interne Kwaliteitsbeoordelingen' (IK's) opgesteld. In 2011 heb ik vervolgens twee algemeen erkende weidevogelbeheerdeskundigen, t.w. Dick Melman en Ernst Oosterveld, bereid gevonden een externe audit uit te voeren omtrent het gerealiseerde terreinbeheer in deze beheerobjecten en de conclusies in de IK's. Dr. Dick Melman is wetenschappelijk expert van het kennisinstituut Alterra te Wageningen met betrekking tot weidevogelbeheer in veenweide- en laagveenpolders. En Ernst Oosterveld weet als Fries coördinator 'Opkrikplan weidevogels' alles over het weidevogelbeheer in de provincie Fryslân. Naar mijn oordeel tezamen een extern auditteam dat een betrouwbare evaluatie en analyse zou kunnen uitvoeren.

Zij formuleren in het voor u liggende auditrapport inderdaad een gedegen evaluatie en advies. Het extern auditteam ziet voor Staatsbosbeheer kansen en perspectieven zowel op de kortere termijn als ook op de langere termijn. Het door het auditteam noodzakelijk geachte herbezinnings-/besluitvormingstraject m.b.t. het Staatsbosbeheer-weidevogelbeheer in Laag Holland is inmiddels in gang gezet. Het voor u liggende rapport vormt in dit kader overigens niet een beschrijving van een gedetailleerd uitgezet pad. Het is meer een schets van de nog op te lossen problematiek.

Samen met anderen, zoals de pachters, de Provincie Noord-Holland en de agrarische natuurverenigingen, zal Staatsbosbeheer in Laag Holland zijn weg gaan vinden.

Ik dank Dick Melman en Ernst Oosterveld voor hun evaluatie, analyse en aanbevelingen.

drs. C.J. Kalden
directeur Staatsbosbeheer

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
2. Gebiedsbeschrijving	6
3. Auditresultaten - algemeen	8
3.1 Afbakening	8
3.2 Resultaten doelrealisatie	8
3.3 Ontwikkeling natuurwaarden	8
3.4 De beheerevaluatie in de Interne Kwaliteitsbeoordeling	9
3.5 Conclusies en aanbevelingen van de externe auditoren	10
4. Kansen en perspectieven van SBB bij het weidevogelbeheer	14
4.1 Inleiding	14
4.2 Kansen en perspectieven op korte termijn	14
4.3 Kansen en perspectieven op lange termijn	16
4.4 Positiebepaling door Staatsbosbeheer in de komende 10 jaar	17
5. Evaluatie en analyse beheer Krommenieërwoudpolder	20
5.1 Doelrealisatie weidevogels en ontwikkeling natuurwaarden	20
5.2 De kwaliteit van de opgestelde IK-rapportage Krommenieërwoudpolder	21
5.3 Resultaten interviews met pachters Krommenieërwoudpolder	22
6. Evaluatie en analyse beheer Westwouderpolder:	26
6.1 Doelrealisatie weidevogels en ontwikkeling natuurwaarden	26
6.2 De kwaliteit van de opgestelde IK-rapportage Westwouderpolder	28
6.3 Resultaten interviews met pachters en vrijwilliger Westwouderpolder	29
7. Evaluatie en analyse beheer Mijzenpolder	32
7.1 Doelrealisatie weidevogels en ontwikkeling natuurwaarden	32
7.2 De kwaliteit van de opgestelde IK-rapportage Mijzenpolder	33
7.3 Resultaten interviews met pachters Mijzenpolder	34
8. Algemene informatie n.a.v. gehouden interviews	38
8.1 Veldbezoek met de boswachter	38
8.2 Interview met de voorzitter van de Agrarische Natuurvereniging	38
Bijlagen	41

1. Inleiding

In de zomer 2011 is op verzoek van de directeur Staatsbosbeheer een externe audit uitgevoerd met betrekking tot de 'Interne Kwaliteitsbeoordelingen 2010', die door de Staatsbosbeheer-regio West te Amsterdam werden opgesteld voor de beheerobjecten 'Krommenieërwoudpolder', 'Westwouderpolder' en 'Mijzenpolder' in de provincie Noord-Holland.

Het extern auditteam bestond uit:

- Ernst Oosterveld, ecooloog en weidevogelbeheer-deskundige van het adviesbureau 'Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek BV' te Feanwâlden, tevens coördinator 'Opkrikplan Weidevogels' in de provincie Friesland;
- dr. Dick Melman, wetenschappelijk expert van het Kennisinstituut Alterra te Wageningen m.b.t. agrarisch natuurbeheer en weidevogelbeheer in veenweide- en laagveenpolders, en m.b.t. de relatie tussen agrarische economie en natuurbeheer/ecologie.

Het extern auditteam in actie, samen met boswachter Ab van Dorp.

De externe terreinbeheer-audit nam in totaal zes werkdagen in beslag; inclusief het opstellen van de eindrapportage en een mondelinge presentatie van de auditresultaten ten behoeve van de Staatsbosbeheer-directie. Door de auditoren is een bezoek gebracht aan alle in beschouwing genomen objecten. Daarnaast werden interviews gehouden met lokale medewerkers van Staatsbosbeheer, met pachters van Staatsbosbeheer-gronden, en met enkele extern betrokkenen bij het terreinbeheer van Staatsbosbeheer.

De directeur Staatsbosbeheer formuleerde de volgende opdracht voor de uitvoering van de audit:

- I Oordeel over de realisatie van de in de beheerarealadministratie van Staatsbosbeheer sinds 2000 gestelde beheerdoelen voor de objecten 'Krommenieërwoudpolder', 'Westwouderpolder' en 'Mijzenpolder', en over de oorzaken van eventueel geconstateerde afwijkingen;
- II Oordeel over de ontwikkeling van de natuur- en recreatiewaarden in de Staatsbosbeheer-objecten 'Krommenieërwoudpolder', 'Westwouderpolder' en 'Mijzenpolder' gedurende de afgelopen planperiode van 10 jaar (t.w. de periode 2000-2010);

- III Oordeel over de kwaliteit van de opgestelde Interne Kwaliteitsbeoordeling (IK) t.a.v. de aspecten: 1) verantwoording doelrealisatie; 2) geformuleerde aanbevelingen t.b.v. bijsturing van het terreinbeheer.
- IV Indien door u noodzakelijk geacht, formuleer voor de komende planperiode van 10 jaar aanbevelingen t.a.v. wenselijke wijzigingen in na te streven beheerdoelen, in uit te voeren beheermethoden, en/of in voor de evaluatie van het beheer noodzakelijke gegevensverzameling.
- V De objecten 'Krommenieërwoudpolder', 'Westwouderpolder' en 'Mijzenpolder' zijn voor Staatsbosbeheer in landelijk perspectief belangrijke weidevogelgebieden. In welke richting zou het weidevogelbeheer door Staatsbosbeheer zich naar uw mening moeten ontwikkelen; zowel in de beschouwde beheerobjecten als landelijk? Op welke wijze zou de effectiviteit van het weidevogelbeheer door Staatsbosbeheer kunnen worden vergroot?
- VI Daarnaast is Staatsbosbeheer vanzelfsprekend geïnteresseerd in alle andere constatering, waarmee de organisatie haar voordeel kan doen.

Het auditteam wil hierbij alle geïnterviewden bedanken voor hun medewerking aan de audit; in het bijzonder de externe informanten van buiten de organisatie Staatsbosbeheer. Door middel van de gevoerde gesprekken, en als gevolg van via de geïnterviewden aangeleverde informatie, zijn de auditoren in staat gesteld zich in korte tijd een duidelijk beeld te vormen van de uitvoering van het weidevogelbeheer in de beschouwde objecten. En ook over de wijze waarop de interactie tot stand komt tussen de organisatie Staatsbosbeheer en zijn omgeving in deze natuurgebieden. Een volledige lijst van geïnterviewden is vermeld in bijlage IX.

In het vervolg van dit auditrapport vermelden Ernst Oosterveld en Dick Melman hun waarnemingen, conclusies en aanbevelingen bij het uitwerken van de opdracht.

De inhoud van de volgende hoofdstukken geeft de persoonlijke mening van de externe auditoren weer. Deze persoonlijke mening van de externe auditoren hoeft niet overeen te komen met het vastgesteld bedrijfsbeleid van Staatsbosbeheer.

2. Gebiedsbeschrijving

De Staatsbosbeheer-objecten 'Krommenieërwoudpolder', 'Westwouderpolder' en 'Mijzenpolder' worden gevormd door de Staatsbosbeheer-gronden in de gelijknamige polders in de provincie Noord-Holland.

De bedoelde Staatsbosbeheer-eigendommen maken deel uit van de Ecologische hoofdstructuur (EHS). Ze zijn niet aangewezen in het kader van Natura 2000.

Alle drie genoemde polders liggen binnen het Nationaal Landschap Laag Holland.

Het Staatsbosbeheer-object 'Krommenieërwoudpolder' (86 hectare) vormt het oostelijk gedeelte van de Krommenieërwoudpolder-Noord met een totale oppervlakte van plm. 350 hectare. Het object bestaat vrijwel geheel uit weidevogelgraslanden met een veenweidenkarakter. Op een beperkte oppervlakte komen ook voor: rietlanden, veenmosrietlanden en open water.

Voor het object werd binnen Staatsbosbeheer in 2001 een Uitwerkingsplan vastgesteld. Voor de niet-Staatsbosbeheerders; een Uitwerkingsplan is een lokaal beheerplan met een looptijd van 10 jaar. Dit Uitwerkingsplan vormde het uitgangspunt bij de terreinbeheer-evaluatie tijdens de audit.

| Grensbord Staatsbosbeheer-weidevogelgebied.

Het Staatsbosbeheer-object 'Westwouderpolder' (160 hectare) betreft een groot gedeelte van de totale Westwouderpolder (binnendijs plm. 215 hectare). De Westwouderpolder, die direct ten oosten van het Alkmaardermeer ligt, is slechts per autopont bereikbaar. Het is een voormalig veen-resteiland. Binnen de dijk liggen twee bewoningskernen; het gehucht De Woude in het noordoosten, en het gehucht Stierop in het zuiden van de polder. Bij De Woude ligt een kleine jachthaven met een zomerhuisjesterrein, bij Stierop een camping.

Binnendijs bestaat de Westwouderpolder voornamelijk uit weidevogelgraslanden en enkele rietkragen. Buitendijs liggen rond de polder langs de Markervaart, de Stierop en het Alkmaardermeer grotere en kleinere aangesloten rietlanden.

Voor het object ontbreekt een vigerend recent Uitwerkingsplan. Het meest recente Staatsbosbeheer-beheerplan dateert uit 1985. Dit plan betrof de beheerperiode 1985-1995.

De toenmalig vastgestelde beheerdoelen zijn begin jaren negentig vertaald naar gestandaardiseerde Staatsbosbeheer-natuurdoeltypen, die werden vastgelegd in de beheerarealadministratie. De te realiseren kwaliteitseisen

als gevolg van de vastgelegde Staatsbosbeheer-natuurdoeltypen vormden het uitgangspunt voor de audit-evaluatie van het terreinbeheer.

Het Staatsbosbeheer-object 'Mijzenpolder' (237 hectare) is gelegen in de Mijzenpolder met een totale oppervlakte van plm. 600 hectare. De polder, die vrijwel geheel uit veenweide-graslanden bestaat, heeft een zeer open landschappelijk karakter. Opgaande beplantingen, anders dan erfbeplantingen, komen binnendijs nauwelijks voor. De Staatsbosbeheer-gronden in de Mijzenpolder worden hoofdzakelijk beheerd met de doelstelling 'weidevogelgrasland'.

Voor het object ontbreekt een vigerend Uitwerkingsplan. Wel zijn in de beheerareaaladministratie van Staatsbosbeheer na te streven natuurdoeltypen vastgelegd op basis van, in 1994 en in 2002 door Staatsbosbeheer uitgevoerde Interne Kwaliteitsbeoordelingen. De te realiseren kwaliteitseisen als gevolg van de vastgelegde Staatsbosbeheer-natuurdoeltypen vormden het uitgangspunt bij de terreinbeheer-evaluatie in het kader van de audit.

3. Auditresultaten - algemeen

3.1 Afbakening

De uitgevoerde externe terreinbeheer-audit is beperkt gebleven tot het aspect weidevogels. Realisaties van botanische doelen, die deels ook in de beschouwde objecten aan de orde waren, zijn alleen getoetst op eventuele frictie met de weidevogeldoelen.

De externe auditoren hebben zich naar hun eigen oordeel in de beschikbare tijd niet een volledig beeld kunnen vormen van alle beschouwde terreinen. Echter het ontwikkelde totaalbeeld was naar hun mening voldoende om de gestelde vragen in de auditopdracht te kunnen beantwoorden.

Als informatiebronnen zijn door de externe auditoren gebruikt: het Staatsbosbeheer-archief, de per object opgestelde Interne Kwaliteitsbeoordelingen, het eventueel per object aanwezige Uitwerkingsplan, interviews met lokale Staatsbosbeheer-medewerkers, en interviews met enkele pachters van Staatsbosbeheer-gronden en met lokale vrijwilligers.

| Krommenieërwoudpolder.

3.2 Resultaten doelrealisatie

In termen van de eigen Staatsbosbeheer-bedrijfsturingsystematiek, d.w.z. in termen van de realisatie van geplande Staatsbosbeheer-natuurdoeltypen, zijn in alle beschouwde terreinen de gestelde weidevogeldoelen gerealiseerd.

Er wordt, vaak ruim, voldaan aan de vereiste aantalondergrenzen en/of referentie met betrekking tot de ter plaatse gewenste weidevogelgroepen (de geplande zgn. doelcomponenten).

3.3 Ontwikkeling natuurwaarden

In zowel de Krommenieërwoudpolder als de Mijzenpolder blijkt gedurende de afgelopen planperiode van 10 jaar sprake te zijn geweest van trendmatige achteruitgang in de aanwezigheid van broedparen van een aantal karakteristieke weidevogelsoorten. In de Krommenieërwoudpolder betreft het de Veldleeuwerik, en in mindere mate de Grutto. In de Mijzenpolder gaat het om een afname van het aantal broedparen van de soorten Slobbeend, Zomertaling, Scholekster, Kievit, Grutto, en Veldleeuwerik.

Indien als uitgangspunt wordt aangehouden het getalsmatig in stand hou-

den van de weidevogelstand, dan is dit doel voor de genoemde vogelsoorten niet gehaald.

Wel behoren beide polders qua vogeldichtheid nog steeds tot de topweidevogelgebieden in Nederland.

De broedvogelsuccesmeting (BTS) m.b.t. de verslagjaren 2008 en 2009 suggereert dat de Krommenieërwoudpolder fungeerde als weidevogelbrongebied; hetgeen van een Staatsbosbeheer-weidevogelreservaat verwacht mag worden.

In de Westwouderpolder is de aantalontwikkeling van de weidevogels, met uitzondering van de Graspieper, bijzonder goed. Voor soorten als Grutto, Tureluur en Slobeend behaalt het gebied naar landelijke maatstaven zeer hoge dichtheden.

3.4 De beheerevaluatie in de Interne Kwaliteitsbeoordeling

Bij de evaluatie van de Interne Kwaliteitsbeoordelingen (IK's) kan onderscheid gemaakt worden tussen de beoordeling van de toepassing van de door Staatsbosbeheer/ministerie EL&I vastgestelde methodiek enerzijds, en het adequaat in beeld brengen van de voor weidevogels belangrijke factoren en ontwikkelingen daarin anderzijds.

De externe auditoren hebben in de IK's geen belangrijke afwijkingen geconstateerd ten opzichte van de geldende interne methodiek. Tegelijkertijd constateren zij dat de interne methodiek sterk is gefocust op het realiseren van aantalnormen (die in de nagestreefde standaard-doeltypen niet erg hoog liggen) en dat er relatief weinig aandacht is voor ecologische ontwikkelingen. De huidige IK-procedure prikkelt naar het oordeel van de auditoren weinig of niet tot het optimaliseren van de beheerresultaten.

Inhoudelijke punten m.b.t. de geëvalueerde IK-rapporten 2010:

- Op hoofdlijnen is de toestand van de weidevogels in de drie beschouwde objecten correct geanalyseerd. Doordat echter in de IK niet gebruik gemaakt is van de best beschikbare monitoringgegevens is de conclusie over de aantalontwikkeling van de weidevogels in de Krommenieërwoudpolder iets somberder dan noodzakelijk, en voor de Mijzenpolder niet goed genoeg toegespitst op de ontwikkelingen in het Staatsbosbeheer-reservaat.

- Voor de Krommenieërwoudpolder, maar vooral ook voor de Mijzenpolder, geeft de geconstateerde aantalontwikkeling van de weidevogels aanleiding tot een kritische doorlichting van de terreinen en het terreinbeheer. Doordat een systematische aanpak achterwege blijft, ontbreekt een duidelijke diagnose van eventuele knelpunten m.b.t. de inrichting en/of het terreinbeheer. En daarmee een heldere lijn voor actie.

Procedurele punten m.b.t. de geëvalueerde IK-rapporten 2010:

- De doelformuleringen in het natuurdoeltypensysteem van Staatsbosbeheer zijn vaak ruim, waardoor het gestelde doel veelal gemakkelijk wordt gerealiseerd, en een prikkel tot optimalisatie ontbreekt.
- De IK geeft geen inzicht in sterke en zwakke kanten van de drie objecten en geen inzicht in (eventuele) knelpunten voor wat betreft inrichting en beheer. Dit wordt mogelijk veroorzaakt, doordat een systematische toetsing van sleutelfactoren met behulp van een standaard-toetslijst ontbreekt. Hap-snap worden enkele aspecten van terreininrichting en -beheer ter sprake gesteld, die meestal een inzichtelijke onderbouwing missen.
- In alle drie geëvalueerde IK-rapporten is gebruik gemaakt van regulier daartoe in de IK te verzamelen gegevens. Er is in de geëvalueerde rapporten evenwel niet gebruik gemaakt van de kwalitatief best beschikbare inventarisatiegegevens; t.w. provinciale meetnetgegevens in de Krommenieërwoudpolder, privé-monitoringgegevens van D. Tanger (ecoloog Noord-Hollands Landschap) met betrekking tot de Westwouderpolder, en privé-monitoringgegevens van H. Fabritius (ecoloog, voormalig medewerker LNV, en woonachtig in de Mijzenpolder).
- Mogelijk als gevolg van de tijdsdruk waaronder de IK-rapporten 2010 tot stand gekomen zijn (lokale Staatsbosbeheer-medewerkers maken hier gewag van), zitten de opgestelde IK-documenten niet altijd even inzichtelijk in elkaar. Soms komen bijvoorbeeld vervolgacties uit de lucht vallen, en vloeien de vervolgacties niet logisch voort uit een voorgaande analyse.
- Naast beheer- en inrichtingsgegevens ontbreekt in de IK-rapporten 2010 inzicht in de weidevogelreproductie (uit zgn. alarmtellingen).

Historische sluis in de buitendijk van de Krommenieërwoudpolder met op de achtergrond het Staatsbosbeheer-weidevogelgebied.

Het ophaalbruggetje, rechts van de molen, is de toegang voor fietsers vanuit Krommenie naar het geasfalteerde fietspad over de zuidoostelijke buitendijk van de Krommenieërwoudpolder.

3.5 Conclusies en aanbevelingen van de externe auditoren

Hieronder worden puntsgewijze beknopt de conclusies en aanbevelingen van de externe auditoren naar aanleiding van de inhoud van de IK-rapporten 2010 geformuleerd:

A Actuele situatie en ontwikkelingsrichting

De actuele situatie in de drie beschouwde objecten ziet er redelijk tot goed uit; de ontwikkelingsrichting vereist echter een nadere vinger aan de pols. De conclusie is gebaseerd op de volgende argumenten:

- Ontwikkeling weidevogelstand: Licht achteruit tot stabiel;
- Waterhuishouding percelen: In de huidige situatie goed, maar er is door-

lopend aanpassing nodig aan sluimerende maaiveldddaling als gevolg van landbouwkundig gebruik;

- Vegetatiekwaliteit: Redelijk, maar er is enige zorg vanwege verwitbolling en verpitruissing (beginstadia plaatselijk aanwezig);
- Gebruiksituatie: Voor weidevogelbeheer is het aandeel hooiland krap, de bemesting aan de hoge kant, en de zuurgraad van de bodem aan de lage kant;
- Landschappelijke setting: Nog gunstig, wel sluipende verdichting van het landschap in de nabije omgeving van de reservaten;
- Predatieproblematiek baart groeiende zorgen als gevolg van het arriveren van de Vos.

B Succesfactoren:

Voor zover de externe auditoren volgens hun eigen oordeel daar op basis van de beperkt aanwezige informatie iets over kunnen zeggen, komen zij op de volgende succesfactoren voor de objecten Krommenieërwoudpolder, Westwouderpolder en Mijzenpolder:

- Hoog waterpeil;
- Op hoofdlijnen adequaat beheer;
- Grote landschappelijke openheid;
- Een gedeelte van de pachters heeft een historische langdurige band met de terreinen;
- Predatiedruk met betrekking tot jonge weidevogels bevindt zich nog binnen de perken.

C Knelpunten:

Knelpunten in de objecten Krommenieërwoudpolder, Westwouderpolder en Mijzenpolder zijn:

- Ontwikkeling predatie;
- Sluipende achteruitgang vegetatiestructuur, mogelijk als gevolg van lokaal te zware bemesting en bekalking;
- Toenemende spanning natuurdoel versus boerenbedrijfsvoering, met name in de Westwouderpolder;
- Handhaving voldoende hoog waterpeil;
- Onvoldoende flexibiliteit mogelijk in het terreinbeheer voor het vereiste maatwerk als gevolg van exact beschreven relatie verpachter-pachter, en de gevoelde tegenstelling agrarisch gebied – natuurgebied;
- Geen/weinig gebiedsdekkende (natuur)ambities (Staatsbosbeheer-eigendom overstijgend);
- Weinig stimulerende opstelling van Staatsbosbeheer richting pachters;
- Maatschappelijke ontwikkelingen in het algemeen (w.o. planologie, positie landbouw, aandacht behoud veenpakket).

D Kwaliteit IK-rapporten:

Ten aanzien van de kwaliteit van de IK-rapporten 2010 voor de objecten Krommenieërwoudpolder, Westwouderpolder en Mijzenpolder wordt geconcludeerd:

Krommenieërwoudpolder; overzicht Staatsbosbeheer-weidevogelgebied vanaf het fietspad gefotografeerd in westelijke richting.

Noordoostelijk gedeelte Staatsbosbeheer-gebied Krommenieërwoudpolder met op de achtergrond de boerderij van een agrarische ondernemer, die de gronden van Staatsbosbeheer pacht.

- Er zijn geen belangrijke afwijkingen geconstateerd ten opzichte van de intern geldende kwaliteitsbeoordelingssystematiek binnen Staatsbosbeheer;
- Het systeem van doeltoetsing (toetsing aan ondergrens doelcomponenten) is gericht op beoordeling van een statische situatie en niet gericht op ontwikkelingen. De doeltoetsing-systematiek legt onvoldoende de vinger op de zere plek, en geeft daardoor onvoldoende stimulans om beheer en inrichting te optimaliseren;
- De gevolgde werkwijze laat een scherpe diagnose van de interne toestand van de terreinen niet toe, en geeft onvoldoende handvatten voor adequate verbeteracties;
- Wat duidelijk ontbreekt: Stimulerende doelen, Benutting beschikbare inventarisatiegegevens, Kengetallen beheer en inrichting, en reproductiegegevens weidevogels (zgn. alarmtellingen).

E Positie organisatie Staatsbosbeheer:

Met betrekking tot de positie van de organisatie Staatsbosbeheer kan het volgende worden opgemerkt:

- Pachtcontracten zijn een weerbarstig vehikel om optimaal weidevogelbeheer te realiseren;
- De onderhandelingspositie van Staatsbosbeheer in het kader van het weidevogelbeheer, om ontwikkelingen in de landbouwbedrijfsvoering die strijdig zijn met de weidevogelstellingen het hoofd te kunnen bieden, staat meer en meer onder druk. De boerenprijs voor de uitvoering van het weidevogelbeheer en de kosten van uitvoering in eigen beheer liggen ver uiteen. Er is in feite geen reëel alternatief voor de inzet van boerenbedrijven. Dit onderhandelingsprobleem speelt in de huidige situatie vooral in slecht ontsloten polders en polders waar de aanwezige boerenbedrijven voor een groot deel van hun bedrijfsvoering afhankelijk zijn van het Staatsbosbeheer-reservaat (Westwouderpolder). Het probleem is nog minder aanwezig in goed ontsloten polders, waar boeren wel interesse hebben om te pachten. Omdat ze belang hebben bij reservaatgrond voor mestplaatsingsruimte (Krommenieërwoudpolder en Mijzenpolder).
- De aanwezige arbeidscapaciteit en financiële capaciteit van de organisatie Staatsbosbeheer om goed op de omstandigheden in de weidevogelreservaten in te spelen is in de huidige praktijk zeer beperkt.
- De relatie met de pachters wordt door de Staatsbosbeheer-districtsorganisatie in de beschouwde objecten slechts marginaal onderhouden; dit is niet stimulerend.
- De organisatie Staatsbosbeheer is in de huidige situatie sterk gericht op eigen gronden, en weinig herkenbaar betrokken bij het beheer van gebieden/polders als geheel.
- Staatsbosbeheer maakt bij de eigen bedrijfssturing in de beschouwde beheerobjecten te weinig gebruik van inventarisatie- en monitoringgegevens, die door andere instanties/organisaties/vrijwilligers (bijv. provinciaal meetnet) over de toestand van de terreinen in deze Staatsbosbeheer-objecten worden verzameld.

Noordelijk gedeelte weidevogelgebied Krommenieërwoudpolder. De leegte op de achtergrond is de Westwouderpolder.

4. Kansen en perspectieven van SBB bij het weidevogelbeheer

4.1 Inleiding

In het kader van het schetsen van kansen en perspectieven voor Staatsbosbeheer bij het weidevogelbeheer in Noord-Holland onderscheiden de externe auditoren een korte termijn en een lange termijn.

Voor de korte termijn passen aanbevelingen, die inhouden het onverkort vasthouden aan de huidige doelstelling en het zoeken naar mogelijkheden om deze huidige doelstelling beter uit de verf te laten komen.

Op korte termijn worden meer algemene vraagstukken, bijvoorbeeld over duurzaamheid en combineerbaarheid met agrarische exploitatie, buiten beschouwing gelaten.

Op de langere termijn zijn evenwel geheel andere problematieken te verwachten. Beheerbaarheid van het weidevogelgrasland, kosten van het beheer, beleidsmatig gewenst behoud van het veenpakket, en andere maatschappelijke ontwikkelingen zullen dan ook betrokken moeten worden. En dit zou kunnen leiden tot noodzakelijke heroverweging van de beheerdoelstellingen voor de Staatsbosbeheer-terreinen.

| Grutto in de lucht.

4.2 Kansen en perspectieven op korte termijn

De korte termijn wordt gekenmerkt door het strak houden van de weidevogeldoelstellingen. De feitelijke ontwikkeling van de weidevogelstand wordt bepaald door de in het veld aanwezige omstandigheden. Deze kunnen van jaar tot jaar nogal sterk uiteenlopen. Het hanteren van een vaststaand beheerregime (met minimale controle) is mogelijk, maar levert onbegrip/frictie op met de boer/ondernemer en leidt tot suboptimale weidevogelresultaten. Op den duur kan bijvoorbeeld structuurverlies in de vegetatie optreden of verzuring van de bodem. Het doorlopend vinger aan de pols houden (v.w.b. weidevogels, exploitatie, ontwikkeling gewasstructuur) is van belang om de aanwezige kansen ten volle te benutten.

In dit kader formuleren de externe auditoren de volgende aanbevelingen voor Staatsbosbeheer:

A Het terreinbeheer (met name de bemesting) beter aansturen.

B Contacten met agrariërs en agrarische natuurverenigingen (ANV) aantrekken.

C Predatie beperken.

D Het flexibeler toepassen van aanwezige beheervoorschriften biedt meer

mogelijkheden voor fijnregulering (2-zijdig; zowel voor Staatsbosbeheer als voor de boer/ondernemer) ten behoeve van een adequate reactie op de ontwikkelingen gedurende het weidevogelseizoen door middel van:

- het benutten van het potentieel van aanwezige deskundige vrijwilligers;
- deelname aan weidevogelkringen;
- het gebruik maken van de geboden maatregelflexibiliteit binnen de provinciale SNL-subsidieregeling.

E De doorlopende monitoring (ogen in het gebied) moet verbeterd worden. Dit heeft betrekking op:

- het feitelijk uitgevoerd beheer (maaidata, bemesting);
- graslandtoestanden (hoogte, structuur gedurende het seizoen);
- aanwezigheid vogels, indicatie aanwas (d.m.v. alarmtellingen).

F Terreinbeheerdoelen op gebiedsniveau formuleren (agrarisch deel, niet-agrarisch deel).

G Gezamenlijk, als Staatsbosbeheer en boer/ondernemers, kijken naar het geheel van de inspanningen in een specifiek gebied (omvang, mozaïek-kwaliteit van het gewas).

H Participeren in weidevogelkringen.

I Uitbrengen van een nieuwsbrief (bij voorkeur per gebied, jaarlijks).

J Als verpachter de pachters de mogelijkheden voor compensatie ganzen-schade laten uitnutten (de pachtprijs volgens het pachtcontract verhogen, maar de pachter een loonwerkbetaling geven voor de door hem verrichtte activiteiten; zie toelichting op pagina 23 van dit rapport).

Het uitvoeren van de aanbevelingen conform A t/m J zal een extra belasting betekenen voor de organisatie Staatsbosbeheer. Dit staat op gespannen voet met de aanwezige financiële ruimte binnen de organisatie Staatsbosbeheer, en de ontwikkeling daarin. Een samenwerking met Agrarische Natuurverenigingen (ANV's) en het participeren in de daaromheen gebouwde organisatie (gebiedsregisseur, weidevogelkringen, vrijwilligersgroepen) kunnen de gemoeide kosten voor Staatsbosbeheer waarschijnlijk aanzienlijk beperken.

4.3 Kansen en perspectieven op lange termijn

De lange termijn wordt gekenmerkt door een noodzakelijke heroverweging van de weidevogelstelling. Het weidevogelbeheer is ingezet in de zeventiger jaren. De grote vlucht in de agrarische bedrijfsvoering sindsdien, de sterke stijging van de kosten van het bijbehorend natuurbeheer, de ruimtelijke schaal waarop weidevogelbeheer gepland moet worden, algemene planologische ontwikkelingen in het westen van het land, en het belang van het veenpakket in laagveenpolders (o.a. CO2-problematiek, waterveiligheid), waren toen nog niet voorzien.

Deze in beschouwing te nemen onderwerpen kunnen voor het weidevogelbeheer op de middellange en lange termijn ingrijpende gevolgen hebben.

Als elementen van de uit te voeren analyse worden genoemd:

A Economische aspecten van het beheer

- Pacht en bedrijfsexploitatie;
- Verschil kosten pacht – eigen beheer door Staatsbosbeheer;
- Ontwikkelingen in de landbouwsector;
- Schaal van de bedrijfsontwikkeling in laagveenpolders;
- Kostprijsontwikkeling.

B Milieubeleid, met name mestwetgeving;

C Combineerbaarheid beheer reservaat met regulier boerenbedrijf;

D De ontwikkeling in de verbrede landbouw, c.q. op natuurbeheer gerichte bedrijfsvoering, Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB), en de inzet van EU-gelden in het landelijk gebied:

- Sectorale steun;
- Kwaliteit landelijk gebied;
- Overige maatschappelijke ontwikkelingen.

E Toenemende (planologische) druk infrastructuur en bebouwing;

F Landschappelijk verdichting;

G Belevings- en recreatiefunctie landelijk gebied;

H Autonome landschapsecologische ontwikkeling

- Ontwikkeling predatie;
- Verschijnen andere, deels concurrerende soorten (ganzen);
- Behoud van het veenpakket is op langere termijn moeilijk combineerbaar met weidevogelbeheer.

I Veranderlijkheid natuurdoelen:

- Algemene ontwikkelingen m.b.t. weidevogels – focus op kerngebieden;
- Beleidsmatige heroriëntatie (herijking EHS, Natuurverkenning)
- Ruimte voor beleving (openluchtrecreatie).

J Positie organisatie Staatsbosbeheer

- Beschikbaarheid financieel budget;
- Maatschappelijke opdracht.

Het continueren van het weidevogelbeheer op de ruimtelijk schaal, waarop dat in de afgelopen 30 tot 40 jaar is uitgevoerd, wordt voor de komende periode van 30 tot 40 jaar zeker niet langer als vanzelfsprekend beschouwd. Een eventueel besluit tot continuering zal moeten worden genomen op basis van een totaalanalyse van bovengenoemde deelelementen.

Westwouderpolder, gefotografeerd vanaf buitengrens gehucht 'de Woude' in noord-westelijke richting.

Overzomerende ganzen, smienten en een zwanenpaar op een Staatsbosbeheer-perceel bij 'de Woude'.

4.4 Positiebepaling door Staatsbosbeheer in de komende 10 jaar

In deze paragraaf vermelden de externe auditoren een aantal overwegingen die de organisatie Staatsbosbeheer willen prikkelen in het te doorlopen besluitproces rond weidevogelbeheer, dat in de komende 10 jaar moet plaatsvinden. Daarbij wordt aangehaakt bij het afwegingskader, dat Staatsbosbeheer zelf heeft ontwikkeld voor de herijking van de Ecologische Hoofdstructuur (zie artikel van Montfort et al, in tijdschrift Landschap, 2011-2):

- A In de hiërarchie van het ontwikkelde afwegingskader, met landschapsecologische processen voorop, kan in veel weidevogelreservaten in Laag Holland vrij eenvoudig aan de relevante landschapsecologische processen voor weidevogels worden voldaan (t.w. handhaven voldoende hoog waterpeil in relatie tot de omgeving, uitwisseling binnen netwerkpopulatiestructuur).
- B Het weidevogellandschap van het Hollands weidegebied vertegenwoordigt een internationaal unieke cultuurhistorische waarde. Binnen deze waarde staan de weidevogelreservaten in Laag Holland qua actuele betekenis en potentie aan de top. In het afwegingskader verdienen de weidevogels in Laag Holland zodoende zeer zorgvuldige aandacht.
- C De economische aspecten, die nu soms een knelpunt vormen, zullen in de toekomst wellicht nijpender worden. De analyse die door Staatsbosbeheer (auteur: van der Hout) is uitgevoerd geeft aan dat het zelf in uitvoering nemen van het volledige weidevogelbeheer door Staatsbosbeheer vanwege de bijbehorende kosten geen optie is.
- D Er vanuit gaande dat de huidige mestwetgeving gehandhaafd blijft, waardoor veehouders er vanwege de mestplaatsingsruimte belang bij hebben om reservaatland te pachten, is de onderhandelingspositie van Staatsbosbeheer bij verpachting redelijk goed. Dit geldt evenwel voornamelijk voor het zgn. 'rijland', en minder voor 'vaarland'. Vaarland levert in de moderne agrarische bedrijfsvoering zoveel ongemakken op, dat boeren pachten ervan weinig aantrekkelijk vinden. (Het 'misbruik' dat sommige pachters momenteel van de plaatsingsruimte maken door geen mest naar het reservaat te brengen maar hun eigen land te overbemesten, is een maas in de wet die optimale bemesting in het weidevogelreservaat in de weg staat).
- E In goed ontsloten polders zou de positie van Staatsbosbeheer moeten zijn om beter terreinbeheer door de pachters voor elkaar te krijgen. Om het benodigde maatwerk te leveren dient de communicatie met de pachters echter sterk te verbeteren; bijvoorbeeld door regelmatig contact met een pachter te hebben over gerealiseerde resultaten en vereiste fijnregulering. Hulpmiddelen zouden kunnen zijn:
- Indien juridisch mogelijk: pachtcontracten die ruimte bieden voor maatwerk in het beheer, geconcipieerd vanuit de doelstelling van het terrein;
 - Meer bevoegdheden delegeren naar lokale ter zake kundige vrijwilligers (zie analyse Westwouderpolder);
 - Meer bundelen van krachten, met ANV's en vrijwilligers, in weidevogelkringen voor wat betreft mozaïekregie op gebiedschaal.

| Open landschap Westwouderpolder.

Westwouderpolder: plas-dras-gedeelte weidevogelgebied vanaf de noordelijke polderbuitendijk gefotografeerd in zuidelijke richting.

F De waterpeilen in de tijdens deze audit onderzochte beheerobjecten blijken voldoende hoog (al dient gewaakt te worden voor de neiging tot peilverlaging om de bodemdaling te volgen en/of landbouwkundig gebruik te vergemakkelijken). Uitgaande van optimale peilen voor weidevogels kan peilverhoging nauwelijks nog bijdragen aan reductie van verdere veen-afbraak. Verdergaande maatregelen, zoals vermoerassing, zijn onverenigbaar met de weidevogeldoelstelling. Waarbij overigens moet worden opgemerkt, dat behoud van het veenpakket voor de weidevogels geen vereiste is.

Bovengenoemde aandachts- en analysepunten zal Staatsbosbeheer in overweging moeten nemen om, in samenspraak met anderen, de toekomstige beheerdoelstellingen op langere termijn voor zijn terreinen in Laag Holland te kunnen formuleren.

Westwouderpolder: beweide kort grasland met weidevogels.

5. Evaluatie en analyse beheer Krommenieërwoudpolder

5.1 Doelrealisatie weidevogels en ontwikkeling natuurwaarden

In object Krommenieërwoudpolder wordt de geplande doelrealisatie weidevogels, in termen van het eigen interne Staatsbosbeheer-bedrijfsturing-systeem, gerealiseerd.

Aan de hand van de gegevens in het provinciaal meetnet weidevogels kan door de externe auditoren het volgende worden geconcludeerd ten aanzien van de ontwikkeling van de natuurwaarden in het weidevogelreservaat gedurende de tijdsperiode 2000-2010:

- Afname broedparen: Veldleeuwerik, Grutto (licht);
- Stabiël gebleven: Slobeend;
- Toename broedparen: Tureluur.

De soort Grutto verdient aandacht in de Krommenieërwoudpolder. Voor de rest is de ontwikkeling van de weidevogelstand enigszins wisselend.

Eigen diagnose terreinsituatie object Krommenieërwoudpolder door de auditoren:

Landschappelijke openheid en rust:

- Binnen de polder geen opgaande elementen. Dit is prima.
- Langs ca. 70 % van de omtrek van de polder staan wegbeplantingen/ bosopslag. Dit zijn potentiële uitvalsbasis voor predatoren.
- In de polder komen geen overblijvende rietkragen voor.
- Rondom een derde van de omtrek van de polder loopt een fietspad. Dit vormt geen probleem.

Vegetatiestructuur:

- Volgens mededeling in het vroege voorjaar kruidenrijk met een goede open structuur;
- Witbol neemt toe later in het seizoen.
- Pitrus komt op, maar zeer lokaal.

Predatie:

- Op basis van BTS-tellingen wordt geen dominante predatie geconstateerd. De recente reproductie van Grutto lijkt goed: BTS 70–79 %.
- Volgens Staatsbosbeheer-pachters zijn er veel predatoren in het gebied (Hermelijn, Kiekendieven).

Oude watermolen op Staatsbosbeheer-weidevogelperceel.

- In 2010 werd de aanwezigheid van de Vos vastgesteld in het gebied; in 2011 overigens niet.
- In bosjes langs de buitengrens van de polder vindt men Buizerds en Haviken.

Volgens de pachters is de lokale jager niet erg actief. Deze jager wordt ook niet door Staatsbosbeheer aangespoord.

5.2 De kwaliteit van de opgestelde IK-rapportage Krommenieërwoudpolder

De externe auditoren zijn kritisch ten aanzien van de inhoud van de intern binnen Staatsbosbeheer opgestelde Interne Kwaliteitsbeoordeling 2010 m.b.t. object Krommenieërwoudpolder.

Procedureel:

- Er heeft geen systematische doorlichting van het terreinbeheer plaatsgevonden aan de hand van een standaard-toetslijst voor inrichting en beheer. In het IK-rapport wordt hap-snap een aantal beheeraspecten behandeld met kop noch staart. Daarnaast is bij het opstellen van de interne beheerevaluatie niet gebruik gemaakt van alle en/of de best beschikbare monitoringgegevens; te weten de telreeks volgens het provinciaal weidevogelmeetnet en de alarmtellingen volgens het weidevogelopkrikplan.

Inhoudelijk:

- Doordat niet gebruik is gemaakt van alle beschikbare gegevens is de conclusie over de ontwikkeling van de weidevogelstand in de interne IK-evaluatie niet geheel correct. De Grutto-stand heeft zich iets gunstiger ontwikkeld dan werd vastgesteld. Het beeld is zodoende iets minder ongunstig dan in het IK-rapport wordt geconcludeerd. Terecht wordt wel zorg uitgesproken over de soort Grutto.
- Er wordt geen onderbouwing gegeven van de vermelde goede en slechte terreincondities en doelcomponenten.
- Als gevolg van het ontbreken van een kwalitatief goede diagnose van de toestand van het terrein voor wat betreft inrichting en beheer wordt niet duidelijk of wellicht terreinverbeteringen (voor wat betreft inrichting en

beheer) een verdere afname van de Grutto zouden kunnen voorkomen en de stand van de Veldleeuwerik zouden kunnen herstellen. De externe auditoren achten dit onbevredigend.

- Staatsbosbeheer heeft recent voor de Krommenieërwoudpolder het streefbeeld 'groeidend veen' gekozen. De rol van dit nieuw gekozen streefbeeld in de IK-beheerevaluatie is onduidelijk. Opgemerkt wordt, dat het nieuwe streefbeeld 'groeidend veen' strijdig is met de huidige weidevogeldoelstelling.
- Eventuele frictie tussen de weidevogeldoelstelling en andere nagestreefde natuurdoelen (o.a. doel 'moeras' op 10 % van de Staatsbosbeheergronden) wordt niet geanalyseerd.
- Een evaluatie en analyse om het maaibeheer van aanwezige rietlanden te herstellen zou relevant zijn geweest.
- Het geformuleerde actiepunt "toezien op handhaving beperkingen weidevogelbeheer en toepassing ruige mest" komt uit de lucht vallen, en is niet onderbouwd.
- Het actiepunt "verscherpte uitvoering afschot Vos" wordt door de externe auditoren onderschreven.

Landschap zuidelijk gedeelte Staatsbosbeheergebied Krommenieërwoudpolder.

5.3 Resultaten interviews met pachters Krommenieërwoudpolder

Hieronder worden beknopt puntsgewijs de resultaten weergegeven van de interviews, door de externe auditoren gevoerd, met twee pachters in de Krommenieërwoudpolder.

5.3.1. Pachter A Krommenieërwoudpolder

Karakteristiek uitgevoerd terreinbeheer door pachter A:

- Pachter A stemt de veedichtheid en de hoeveelheid ingeschaard vee af op de aanwezigheid van vogels, bijvoorbeeld aanwezigheid van Vissie. Hij doet dit op eigen initiatief. Krijgt geen commentaar van Staatsbosbeheer, en gaat er daarom vanuit dat Staatsbosbeheer tevreden is.
- Het gehele gepachte areaal wordt gemaaid na 15 juni. De pachter houdt rekening bij het bepalen van de maaidatum met de aanwezigheid van pullen.
- Ieder voorjaar wordt voor 1 april op het gehele gepachte areaal 15 ton vaste mest per hectare uitgereden (goed gerijpt). Volgens de externe auditoren is dit plm. 75 kg N/ha, dat door hen als goed wordt beoordeeld.
- In 2004 was de PH van de bodem gemiddeld 4,5 (dit is kritisch). Omstreeks 2008 zijn de percelen daarom bekalkt door Staatsbosbeheer.
- Waterpeil: Op het grootste gedeelte van het gepachte vindt onderbemaling plaats. Het betreft lokale onderbemaling van plm. 30 cm dieper dan het buitenpeil, op verzoek van de pachter, gefinancierd door Staatsbosbeheer. Onderbemaling bevordert het bodemleven (bij waterverzadiging weinig bodemleven). Bij droogte, zoals in het voorjaar van 2011, laat de pachter water in via de aanwezige greppels, (ook) omwille van de weidevogels.

Links van de sloot de zuidoostelijke buitendijk van de Krommenieërwoudpolder met fietspad. En rechts van de sloot het Staatsbosbeheer-weidevogelgebied.

- Op één perceel van plm. 2 hectaren wordt een plasdras-situatie nagestreefd. De pachter vindt dit een drama (heeft verpitrussing tot gevolg), maar de boswachter van Staatsbosbeheer vindt het prachtig. Mening pachter: vooruit dan maar.
- Alle gepachte percelen zijn begreppeld. Dit is gunstig voor het weidevogelbeheer.

Overig naar voren gebrachte onderwerpen tijdens het interview met pachter A:

- Pachter A bestrijdt Pitrus met landbouwzout, betaald door Staatsbosbeheer. Dit gaat goed, maar vergt voortdurend aandacht.
- De graslandstructuur benadert ideaal voor weidevogelgrasland. Smienten en ganzen (sinds 20 jaar aanwezig, maar wel toename) vreten de boel evenwel behoorlijk kaal, waardoor de geschiktheid voor weidevogels vermindert. Gedurende de geëvalueerde planperiode zijn jaarlijks heel wat ganzeneieren geprikt (2000 tot 3000). De laatste jaren is Staatsbosbeheer echter meer terughoudend.
- Predatie in de Krommenieërwoudpolder door de Vos neemt toe. Predatie vormt een toenemend probleem. Staatsbosbeheer-gronden lijken weinig vosbezoek te krijgen, maar hierbij toch wel het signaal dat ze er zijn. Staatsbosbeheer is terughoudend met jacht op Vos, maar hierin lijkt toch naar het oordeel van de pachter enige ruimte te komen.
- Naar het oordeel van de pachter doet Staatsbosbeheer zijn werk over het algemeen goed. Praktische zaken, zoals het zorgen voor gebroken puin t.b.v. verharding, gaan goed. Wel zou er meer terugkoppeling kunnen plaatsvinden in de richting van de pachter over hoe het in het natuurgebied gaat. Verbetering zou ook nog wel mogelijk zijn door de pachter in staat te stellen ganzenschade te claimen bij de Provincie. Van vergoeding van de ganzenschade is op dit moment voor de Staatsbosbeheer-pachter geen sprake, omdat de ganzenschade pas claimbaar is bij een minimale hoogte van de door de pachter te betalen pachtprijs per hectare (de pachter meldt € 300 euro/ha per jaar). Door Landschap Noord Holland is voor zijn pachters een constructie uitgewerkt, waarbij de te betalen pachtprijs per hectare wordt verhoogd, en tegelijkertijd onderhoud door de pachter aan het gepachte als loonwerk wordt vergoed. Deze pachtconstructie biedt mogelijkheden voor de pachter om ganzenschade toch vergoed te krijgen.
- Volgens pachter A is het weidevogelreservaat in de Krommenieërwoudpolder geen recreatieve trekpleister. Bezoekers van een nabijgelegen boerencamping gaan zelden naar het reservaat.

Weidevogelgebied Krommenieërwoudpolder: zuidwestelijk gedeelte.

Landschap noordelijk gedeelte Staatsbosbeheer-gebied Krommenieërwoudpolder.

5.3.2. Pachter B Krommenieërwoudpolder

Karakteristiek uitgevoerd terreinbeheer door pachter B:

- Pachter B pacht maaipercelen van Staatsbosbeheer. Hij heeft wel eens voorgesteld om een strook binnen een Staatsbosbeheer-perceel te beweid. Dan zou er meer aantrekkelijk jong gras beschikbaar komen ten behoeve van de weidevogelgezinnen. Staatsbosbeheer heeft nooit gereageerd op het betreffende voorstel.
- Het gehele gepachte areaal wordt gemaaid na 15 juni. De pachter houdt rekening bij het bepalen van de uiteindelijke maaidatum met de aanwezigheid van jonge vogels.
- Ieder jaar na de eerste snee wordt 25 tot 30 ton drijfmest per hectare op de percelen uitgereden (112-135 kg N/ha/j). Wanneer de graslandvegetatie aan het begin van het weidevogelbroedseizoen te kort is als gevolg van ganzenbegrazing, strooit de pachter ook nog 20 kg N kunstmest extra ten behoeve van de realisatie van dekking voor de weidevogels. Volgens de externe auditoren is deze totale mestgift te hoog. Dit verklaart mogelijk mede de hoge witbolbedekking op de percelen.
- In 2004 was de pH van de bodem ca. 4. In 2008 zijn alle percelen door Staatsbosbeheer bekalkt. Veronderstelt wordt dat de pH daardoor in 2011 nog aan de te stellen eisen voldoet.
- Alle gepachte percelen zijn begreppeld. Dit is gunstig voor het weidevogelbeheer.

Oevervegetaties in noordwestelijk gedeelte Staatsbosbeheergebied Krommenieërwoudpolder.

Noordwestelijk gedeelte Staatsbosbeheergebied Krommenieërwoudpolder.

Overig naar voren gebrachte onderwerpen tijdens het interview met pachter B:

- Opvallend voor de externe auditoren is dat pachter B vanaf het eerste moment enthousiasme uitstraalt voor weidevogels. Tijdens het gesprek wordt deze indruk alleen maar versterkt. Naar de mening van de pachter is de grasvegetatie zowel een bron van vreugde voor de weidevogels als voor zijn koeien. Hij probeert daar rekening mee te houden; het is een kwestie van leven en laten leven.
- Over de weidevogelontwikkelingen maakt hij zo nu en dan een praatje met lokaal vrijwilliger en voormalig LNV-medewerker Harry Fabritius. Pachter B denkt dat Harry tevreden is over het door hem uitgevoerde weidevogelbeheer.
- Het beheer van de Staatsbosbeheer-gronden past goed binnen het totale landbouwbedrijf van pachter B (40 % van de oppervlakte). De Staatsbosbeheer-percelen zijn naar de mening van pachter B smientgebied, dat luiskaal de winter uitkomt. Pachter B heeft in zijn totale bedrijfsvoering voordelen van het graslandbeheer t.b.v. Staatsbosbeheer. Maar naar het oordeel van pachter B mag Staatsbosbeheer ook blij zijn met de agrarische activiteiten, die hij op de Staatsbosbeheer-percelen uitvoert. De gruttostand op de percelen is goed, en daar 'zijn we nogal trots op'.
- Er zijn in het gebied relatief veel hermelijnen aanwezig. Ook blauwe reigers, en zo nu en dan roofvogels. Naar het idee van de pachter is de predatiedruk vrij hoog. Af en toe zit er een vos (tijdje terug is er één geschoten). Op dit moment wordt er in het Staatsbosbeheer-reservaat geen predatorenbeheer uitgevoerd. Pachter B vraagt zich af of het een goed idee zou zijn om een dode gans neer te leggen; dan stillen de rovers hun honger met deze gans in plaats van met de jonge weidevogels.

- De ontwatering van de percelen is 10 tot 20 cm. In het voorjaar worden de greppels dichtgezet. In 2011 heeft de pachter de greppels weer opengezet vanwege de droogte in het voorjaar. Daar kwamen veel pullen op af.
- Pachter B spreekt wel eens vogelaars aan in de polder; leuk om ze op de aanwezige weidevogels en andere bijzonderheden te wijzen.
- Contact met Staatsbosbeheer is aanwezig, maar verloopt niet geheel naar wens. Staatsbosbeheer zou als verpachter wel wat meer feedback mogen geven. Of het goed gaat in het reservaatgebied bijvoorbeeld.

6. Evaluatie en analyse beheer Westwouderpolder

6.1 Doelrealisatie weidevogels en ontwikkeling natuurwaarden

De externe auditoren constateren allereerst een probleem bij het vaststellen van de door Staatsbosbeheer nagestreefde beheerdoelstellingen in het object Westwouderpolder. Er is gedurende de afgelopen planperiode van 10 jaar geen vigerend Uitwerkingsplan op objectniveau aanwezig geweest. Het meest recente beheerplan op objectniveau dateert uit 1985. In dit oude beheerplan worden gedetailleerde doelstellingen uitgewerkt m.b.t. vegetatie en weidevogels.

De vigerende Staatsbosbeheer-planning op regioniveau en op districtsniveau zijn enigszins met elkaar in tegenspraak. Op regionaal niveau krijgt het object Westwouderpolder als hoofddoelstelling voor het terreinbeheer de ontwikkeling van moerasnatuur (scenario groeiend veen) toegekend. Echter ook een weidevogelbelang wordt onderkend. In de beheervisie op districtniveau wordt voor de Westwouderpolder het weidevogelbeheer als belangrijkste richtpunt aangewezen. Het behouden en het kwalitatief verder uitbouwen van het weidevogelbeheer staat in het object Westwouderpolder voorop.

| De autopont naar de Westwouderpolder.

In de opgestelde Interne Kwaliteitsrapportage 2010 (IK) wordt slechts zeer beperkt gerefereerd aan de gedetailleerde doelstellingen uit het beheerplan 1985. Ten behoeve van de evaluatie wordt het streefbeeld als volgt verwoord: Toplocatie voor weidevogels. Potenties uitstekend voor weiden en moerasvogels. Voor het ontwikkelen van botanische waarden zijn een deel van de Nauernase vaart en van de Markervaart kansrijk. De abiotische waarden en potenties zijn goed. Agrarisch medegebruik is in deze polder mogelijk. Strategie: intensivering van samenwerking met agrariërs, vernatting, en recreatie versterken.

Waar dit geformuleerde streefbeeld aan ontleend is, is voor de externe auditoren niet duidelijk. De bron wordt niet vermeld. Wel constateren zij dat de feitelijke analyse in het IK-rapport plaatsvindt aan de hand van de gelocaliseerde natuursubdoeltypen, zoals geregistreerd in de beheerareaaladministratie van Staatsbosbeheer. Echter waarop de planningsgegevens in de Staatsbosbeheer-areaaladministratie gebaseerd zijn, is niet te achterhalen.

In termen van het eigen Staatsbosbeheer-bedrijfsturingsstelsel wordt de geplande doelrealisatie, zoals vastgelegd in de beheerareaaladministratie, in object Westwouderpolder gerealiseerd.

Aan de hand van verzamelde tijdreeksgegevens 1972-2007 (met gaten) door vrijwilliger D. Tanger, die beroepsmatig als ecooloog werkt bij het Noordhollands Landschap, wordt door de externe auditoren het volgende geconcludeerd ten aanzien van de ontwikkeling van de natuurwaarden gedurende de gehele genoemde tijdperiode 1972-2007:

- Afname broedparen: Kemphaan, Veldleeuwerik (laatste 20 jaar stabiel), Graspieper;
- Stabiel gebleven: Slobeend;
- Sterke toename broedparen: Krakeend, Kievit, Grutto, Tureluur (al deze soorten in de laatste 10 jaar stabiel met bijzonder hoge dichtheden).

Er is in landelijk perspectief sprake van zeer hoge broedpaardichtheden m.u.v. de Graspieper.

In het IK-rapport worden bij de terreinbeheeranalyse uitsluitend eigen Staatsbosbeheer-monitoringgegevens uit de jaren 1994, 2005 en 2008 gebruikt, die blijken af te wijken van de tijdreeksgegevens van D. Tanger en van de meer globale provinciale meetnetgegevens.

Het hoofdstuk 'Evaluatie' in de IK-rapportage zou de plaats moeten zijn, waar een relatie wordt gelegd tussen de natuurbeheerdoelen, de ingezette middelen en de geconstateerde resultaten. Daaraan kunnen dan lessen worden verbonden voor de komende beheerperiode. Dit onderdeel komt in het IK-rapport 2010 Westwouderpolder niet goed uit de verf. Het hoofdstuk 'Evaluatie' in de hoofdtekst heeft slechts een beperkt evaluatief gehalte.

De koppelingen tussen doelstelling – financiële tekorten – inzet van middelen worden niet systematisch in beeld gebracht en geanalyseerd. Financiële analyses ontbreken volledig in de IK.

In het IK-rapport 2010 wordt melding gemaakt van veranderingen in het gebruik van enkele weidevogelpercelen door pachters; t.w. van hooiland naar beweiding. Financiële overwegingen lijken daarbij drijvende factor te zijn. De IK-opsteller spreekt hier zijn bevreemding/verontwaardiging over uit. Kennelijk kan hij de onderbouwing van de doorgevoerde wijzigingen door de pachter niet volgen. Een bedrijfsmatige wijziging als deze verdient

in een IK-rapport een pregnante plek en vraagt tevens om een transparante evaluatie, waarbij de overwegingen van de betreffende pachters uit de doeken worden gedaan. Zulke financieel-bedrijfsmatige analyses zouden onderdeel moeten vormen van de reguliere beheerevaluatiecyclus. De problematiek van de financieel-bedrijfsmatige kwetsbaarheid van de beheersituatie verdient tijdens het IK-proces een meer vooraanstaande plaats.

Eigen diagnose terreinsituatie object Westwouderpolder door de auditoren:

Landschappelijke openheid en rust:

- Wandelpad rondom het Staatsbosbeheer-gebied. Geeft nauwelijks verstoring volgens diverse bronnen.
- Geen opgaande elementen in de polder.
- Alleen bij het dorp enkele bosjes met o.a. Sperwer.
- Het landschap aan de westkant van het object, aan de kant van het Alkmaardermeer is wijd en open. Dit is een sterk punt voor dit object.

Vegetatiestructuur:

- Volgens mededeling in het vroege voorjaar kruidenrijk met een goede open structuur;
- Witbol neemt toe later in het seizoen.
- Geen verruiging van het weidevogelgebied met Pitrus en/of Rietgras. Dit is opvallend.

Predatie:

- Sinds 2010 is de Vos aanwezig.
- Er zijn geen realisatiecijfers m.b.t. predatiedruk en broedsucces beschikbaar.

Predatie lijkt geen dominante factor.

6.2 De kwaliteit van de opgestelde IK-rapportage Westwouderpolder

De externe auditoren zijn kritisch met betrekking tot het opgestelde IK-rapport 2010 Westwouderpolder.

Procedureel:

- Er wordt in de IK-analyse geen systematische werkwijze gevolgd; zoals het puntsgewijze volgen van een toetslijst van populatiebiologische, inrichtings- en beheerfactoren. Hierdoor ontstaat geen helder beeld van facetten waarop het Staatsbosbeheer-terrein voldoet aan interne en externe kwaliteitskenmerken en facetten waarop dat niet het geval is.

Inhoudelijk:

- Er is in de IK-analyse geen gebruik gemaakt van alle beschikbare monitoringdata (langjarige telreeks D. Tanger). Overigens stemmen de conclusies in het IK-rapport vrijwel overeen met het beeld, dat spreekt uit de langjarige tijdreeks. Er is één uitzondering; over een langere termijn blijkt de broedpaardichtheid van de Graspieper achteruit te zijn gegaan.

Landschap Westwouderpolder met op de achtergrond het Alkmaardermeer.

Overzomerende ganzen in de Westwouderpolder.

6.3 Resultaten interviews met pachters en vrijwilliger Westwouderpolder

Hieronder worden beknopt puntsgewijze de resultaten weergegeven van de interviews, door de externe auditoren gevoerd, met twee pachters en een weidevogelbeheervrijwilliger.

6.3.1. Pachter A Westwouderpolder

Karakteristiek uitgevoerd terreinbeheer door pachter A:

- De maaipercelen binnen het gepachte areaal worden gemaaid na 15 juni. Het maaien gebeurt op aangeven van de Staatsbosbeheer-vrijwilliger wanneer geen nesten en pullen meer aanwezig zijn. De externe auditoren beoordelen dit als een prima werkwijze.
- Op een gedeelte van de maaipercelen, daar waar op aangegeven van de vrijwilliger geen/minste broedvogelnesten aanwezig zijn, wordt al 25 jaar vee ingeschaard (ca. 1,5 gve/ha). Het gaat om een afzonderlijke inscharing van melkvee, jongvee en schapen over ongeveer eenzelfde oppervlakte. De ingeschaarde koppelgrootte is kleiner dan landbouwkundig optimaal. Beoordeling externe auditoren: goede werkwijze.
- Op 2/3 gedeelte van de Staatsbosbeheer-percelen wordt één maal per jaar 10 ton goede kwaliteit vaste mest per hectare uitgereden, op 1/3 gedeelte één maal per 2 jaar 10 ton vaste mest. Op zijn eigen grond rijdt de pachter uitsluitend drijfmest uit. Vanuit het oogpunt van weidevogelbeheer is het uitrijden van 10 ton vaste mest één maal per 2 jaar mogelijk wat krap.
- De pH van de bodem was in 2007 ongeveer 4. In 2008 zijn de Staatsbosbeheer-gronden door Staatsbosbeheer bekalkt.
- Het waterpeil op de reservaatpercelen is voor 50 % ca. 10 cm onder maaiveld, voor 10 % ca. 20 cm onder maaiveld, en de rest daar tussen in. Het waterpeil zakt in mei/juni uit naar 20 tot 30 cm onder maaiveld. Dit is optimaal voor het gehele spectrum weidevogels.
- Het gepachte bevat ca. 2,5 hectare plasdras in de periode maart t/m juni. Dit is voldoende, maar aanwezigheid van plasdras zou ook in juli nog wenselijk zijn.
- Alle gepachte percelen zijn begreppeld.

Overig naar voren gebrachte onderwerpen tijdens het interview met pachter A:

- Volgens pachter A is de relatie met Staatsbosbeheer er één van geven en nemen. Hij legt zijn knelpunten/wensen als ondernemer voor; Staatsbosbeheer gaat daar serieus op in. Gezocht wordt naar oplossingen die zoveel mogelijk aan beider belangen tegemoet komen.
- Uit eigen ervaring weet pachter A dat beweiding pullen aantrekt. Beweiding gaat goed samen met de weidevogelstelling; pullen hebben geen hinder van dik gewas. Pachter is recent met Staatsbosbeheer overeengekomen dat meer beweiding zal plaatsvinden op de Staatsbosbeheer-percelen.
- De bemesting van de Staatsbosbeheer-percelen is in de afgelopen periode van tien jaar iets toegenomen.
- De organisatie Staatsbosbeheer werkt niet snel. Maar ze zijn nu wel

Landschap Westwouderpolder gefotografeerd vanaf de noordelijke buitendijk in zuidwestelijke richting.

Het extern auditteam op de noordwestelijke buitendijk van de Westwouderpolder langs het Alkmaardermeer.

steeds meer op de goede weg; je kunt met elkaar om de tafel. Staatsbosbeheer bracht onlangs melkquotum in het bedrijf van pachter A in.

- In de laatste jaren is sprake van verwitbolling van de graslandvegetatie. Naar de mening van pachter A is laat maaïen daarvoor bepalend.
- Halve percelen vroeger maaïen dan 15 juni, zou goed kunnen samengaan met de weidevogelstelling.
- Het zomerpeil in de polder is nog niet zo lang geleden verhoogd.

6.3.2. Pachter B Westwouderpolder

Karakteristiek uitgevoerd terreinbeheer door pachter B:

- Ongeveer 25 % van het gepachte areaal wordt beweïd. Beweïding vindt op aangeven van de Staatsbosbeheer-vrijwilliger plaats op nestloze/nestarme percelen. De beweïdingsdichtheid kan hoog zijn; vleesvee 2-3 gve/ha, schapen soms meer dan 300 exemplaren.
- De maaipercelen worden gemaaid gespreid over 2 weken na 15 juni.
- Bemesting Staatsbosbeheer-gronden: 60 % areaal 3 ton/ha potstalmest per jaar, 40 % is al 30 jaar onbemest. De onbemeste percelen liggen met name aan de Alkmaardermeer-kant van de polder. Deze percelen zijn volgens de pachter zeer rustige percelen; wat goed is voor de pullen. Vanuit het oogpunt van weidevogelbeheer beoordelen de externe auditoren het bemestingsniveau als te weinig.
- Het waterpeil op de Staatsbosbeheer-gronden is in het voorjaar 10 tot 20 cm onder maaiveld;
- Het gepachte bevat ca. 3,5 hectare plasdras in de periode maart t/m juni. Aanwezigheid van plasdras zou ook in juli nog wenselijk zijn.
- De reservaatgronden zijn in 2008 door Staatsbosbeheer bekalkt.
- Alle gepachte percelen zijn begreppeld.

Overig naar voren gebrachte onderwerpen tijdens het interview met pachter B:

- Door de weidevogelvrijwilliger wordt aangegeven waar kan worden beweïd. De weidevogelvrijwilliger wordt door Staatsbosbeheer vertrouwd.
- Ganzen vreten op 20 hectare van de Staatsbosbeheer-percelen in het vroege voorjaar alles kaal.
- De maaidata volgens het pachtcontract zijn heilig. Pachter heeft twee contracten met eerste maaidatum 15 juni en eerste maaidatum 22 juni. Vroeger maaïen is met Staatsbosbeheer niet bespreekbaar. Voor 15 juni beweïden kan, indien de weidevogels het toestaan (op aanwijzing van de vrijwilliger).
- Volgens pachter B trekken Grutto's met jongen naar schapen.
- Volgens pachter B zijn in de Westwouderpolder 10 tot 15 vossen aanwezig. Dit is een forse predatiedruk.
- Pitrus neemt de laatste jaren toe. Vroeger gaf Pitrus geen last.
- Pachter B heeft weinig contact met Staatsbosbeheer; dit zou meer mogen zijn.
- Mist complimentjes van Staatsbosbeheer over de wijze waarop hij het land beheert (dat ligt er weer keurig bij !).
- Pachter B heeft zeer recent besloten achter zijn agrarisch bedrijf een punt te zetten.

Recreatievaart op het Alkmaardermeer, gezien vanaf de buitendijk Westwouderpolder.

6.3.3. Weidevogelvrijwilliger Westwouderpolder

In het interview dat de externe auditoren hielden met één van de weidevogelvrijwilligers in de Westwouderpolder kwamen de volgende punten naar voren:

- De ontwikkeling van de weidevogelstand in de Westwouderpolder is gunstig. De Vos heeft zijn intrede gedaan. Afwachten hoe zich dat ontwikkelt.
- Pachters van Staatsbosbeheer maaien hun eigen percelen voor 15 juni. Het maaien en beweiden van de eigen percelen wordt begeleid door een andere vrijwilliger. Op beweidde eigen percelen van de landbouwers vind je veel Kievit en Tureluur; ook Veldleeuwerik doet het daar goed. Ganzen spelen daarbij een rol; soms gunstig, soms minder gunstig.
- De combi eigen land en Staatsbosbeheer-pachtland werkt redelijk goed. Toch zijn er verbetermogelijkheden. Geïnterviewde zou wel voelen voor uitwisseling van beheer van Staatsbosbeheer-percelen met eigen percelen. Dat zou de kwaliteit van het mozaïek in de polder verbeteren. Het Staatsbosbeheer-regime is nogal eenzijdig, en werkt verwitbolling in de hand. Een goede afwisseling van verschillende gradaties van later maaien door grotere delen van het gebied heeft potenties voor versterking van de vegetatiestructuur, en daarmee voor de weidevogelpopulatie.
- Het zou een uitdaging zijn om voor de Westwouderpolder als geheel een gebiedsplan op te stellen; en daarmee een totaalbeeld voor het beheer.
- De laatste jaren lijkt verwitbolling toe te nemen. Mogelijk komt dit door de in 2008 uitgevoerde bekalking. Felle droogte in het voorjaar zou ook een factor kunnen zijn.
- De betrokkenheid van vrijwilligers is voor de effectiviteit en flexibiliteit van het weidevogelbeheer in de Westwouderpolder essentieel. Wanneer de vrijwilligers wegvallen is het zeer de vraag of de huidige populaties kunnen worden behouden. Voor weidevogelbeheer is inspelen op de situatie van dat moment essentieel, zowel voor wat betreft het weidevogel-aspect als voor het (agrarisch) bedrijfsvoeringsaspect.
- Met plas-dras-situaties kan ruimtelijk meer variatie worden ingebracht. Voor wat betreft kosten kan dit op een wijze waarbij alleen additionele arbeid vergoed hoeft te worden, van productieverlies van het totaal gepachte areaal hoeft geen sprake te zijn.
- Het gaat bij het weidevogelbeheer in dit gebied om drie zaken: (1) Zorgen voor voldoende nesten, (2) Opgroeimogelijkheden voor de grutto garanderen, (3) Voldoende habitat realiseren voor de zomertaling/watersnip-vogelgroep.
- Het wandelpad langs de rand van de Westwouderpolder geeft nauwelijks verstoring.

Het open landschap van de Westwouderpolder.

7. Evaluatie en analyse beheer Mijzenpolder

7.1 Doelrealisatie weidevogels en ontwikkeling natuurwaarden

De geplande doelrealisatie m.b.t. weidevogelbeheer in object Mijzenpolder wordt in termen van het eigen Staatsbosbeheer-bedrijfsturingssysteem gerealiseerd (realisatie van een minimaal aantal broedparen per hectare). De doelrealisatie in object Mijzenpolder scoort evenwel minder goed dan de realisatie in de hiervoor besproken Staatsbosbeheer-objecten Krommenieërwoudpolder en Westwouderpolder.

Op basis van verzamelde tijdreeksgegevens 2000-2010 door vrijwilliger H. Frabitus (voormalig beleidsmedewerker/ecoloog ministerie LNV), die in de Mijzenpolder woont, concluderen de externe auditoren het volgende ten aanzien van de ontwikkeling van de natuurwaarden in de Mijzenpolder gedurende de afgelopen planperiode van 10 jaar:

- Verdwenen: Graspieper;
- Decimering: Veldleeuwerik;
- Afname: Zomertaling, Tureluur (licht), Grutto (ca. 30 %), Kievit (ca. 30 %)
- Stabiël: Slobeend, Scholekster, Gele kwikstaart

Als verzachtende omstandigheid geldt dat de afname van het aantal broedparen in het aangrenzend boerenland in de Mijzenpolder nog een stuk groter is.

De externe auditoren concluderen dat de algemene doelstelling om de weidevogelpopulatie op de Staatsbosbeheer-gronden in de Mijzenpolder in stand te houden niet is gehaald. Er is in meer of mindere mate sprake van een afname van het aantal broedparen van vrijwel alle weidevogelsoorten.

Eigen diagnose terreinsituatie object Mijzenpolder door de auditoren:

Landschappelijke openheid en rust:

- Binnen de polder zijn enkele forse opgaande erfbeplantingen en particuliere bosjes aanwezig;
- Langs het kanaal aan de noordgrens van de polder is boombeplanting aanwezig;
- Er bevinden zich in de polder zelf geen losse boomopslag of overjarige rietkragen;
- Voor het overgrote deel is de Mijzenpolder een volledig open ruimte

Informatie over de Mijzenpolder op een Staatsbosbeheer-voorlichtingspaneel in de polder.

zonder opgaande beplanting. Dit is volgens de auditoren een sterk punt in relatie tot weidevogelbeheer.

Vegetatiestructuur:

- In het vroege voorjaar kruidenrijk met een goede open structuur;
- Witbol neemt toe later in het seizoen.
- Lokaal later in het seizoen een vrij dichte en productieve vegetatie;
- Geen Pitrus aanwezig.

Predatie:

- Er zitten Buizerds en Haviken in ieder bosje.
- Er zijn geen monitoringgegevens bekend over predatiedruk en broedsucces.

7.2 De kwaliteit van de opgestelde IK-rapportage Mijzenpolder

Procedureel:

- De IK-analyse is niet systematisch uitgevoerd. Er werd niet puntsgewijze een toetslijst van populatiebiologische, inrichtings- en beheerfactoren afgewerkt. Hierdoor ontstaat geen helder beeld van facetten waarop het Staatsbosbeheer-terrein wel voldoet aan interne en externe kwaliteitskenmerken en facetten waarop dat niet het geval is.
- Er is bij de analyse in het IK-rapport geen gebruik gemaakt van specifiek met betrekking tot het Staatsbosbeheer-reservaat beschikbare data. Er werden meer algemene monitoringgegevens gehanteerd, die zowel betrekking hebben op de Staatsbosbeheer-gronden als op het aangrenzende boerenland.
- Het verbaast de externe auditoren, dat in het hoofdstuk 'Rol als gastheer' in het IK-rapport, niet meer aandacht besteed wordt aan recreatief medegebruik van de Staatsbosbeheer-gronden in de Mijzenpolder buiten het broedseizoen.

Inhoudelijk:

- De geformuleerde inhoudelijke conclusies m.b.t. het weidevogelbeheer zijn juist;
- Door het ontbreken van een deugdelijke diagnose van de toestand van het terrein voor wat betreft inrichting en beheer wordt niet duidelijk of

wellicht tekort schietende kwaliteit van inrichting en beheer een oorzaak zou kunnen zijn van de vastgestelde aantalafname van de vogels. De IK-evaluatie volstaat met een vage verwijzing naar “creativiteit van het gebied”, en de vervolgacties blijven steken bij “vinger aan de pols houden bij de contracten”. Dit is voor de externe auditoren zeer onbevredigend.

- Voor het keren van de achteruitgang en vermindering van de veenafbraak wordt uitsluitend verwezen naar de Provincie. Dit is onbegrijpelijk voor de externe auditoren.

7.3 Resultaten interviews met pachters Mijzenpolder

Hieronder worden beknopt puntsgewijs de resultaten weergegeven van de interviews, door de externe auditoren gevoerd, met twee pachters van Staatsbosbeheer in de Mijzenpolder.

7.3.1. Pachter A Mijzenpolder

Karakteristiek uitgevoerd terreinbeheer door pachter A:

- Het gepachte omvat zowel beweidings- als maaipercelen;
- De maaipercelen worden gemaaid direct na 15 juni. De maaidatum wordt niet aangepast op basis van eventueel nog aanwezige nesten en pullen. Alle percelen tezamen worden bij voorkeur in één keer gemaaid.
- Bemesting van het maailand vindt jaarlijks plaats met 40 m3 drijfmest per hectare na de eerste snee. Daarnaast vindt incidenteel, niet ieder jaar, bemesting plaats met 50 kg/ha NPK. Samen komt deze mestgift gemiddeld neer op een bemesting van ca. 200 kg N/ha per jaar. Dit is fors voor een weidevogelgebied volgens de auditoren.
- De pH van de bodem is ca. 6. Dit is goed.
- Het waterpeil in de gepachte percelen ligt op ongeveer 40 cm beneden maaiveld, maar is lokaal hoger en staat dan in de greppels. Volgens de externe auditoren is deze hydrologische situatie slechts optimaal voor Grutto's; voor de andere weidevogelsoorten is de waterstand te laag ten opzichte van het maaiveld.
- Plaatselijk is ook plas-dras aanwezig geweest, maar nadat de sensor van de pomp kapot was gegaan is dit weer verdwenen. Eén en ander wordt door de pachter niet begrepen/gewaardeerd. Volgens hem een beetje teveel hap-snap. Het plas-dras-gedeelte zat wel vol vogels; vooral 's nachts. Tevens leek de onkruiddruk toe te nemen.

Het uitrijden van de juiste hoeveelheid vaste mest per jaar door de pachter is een te stellen randvoorwaarde om te kunnen komen tot een optimaal weidevogelbeheer op Staatsbosbeheergronden.

Landschap van de Mijzenpolder; gefotografeerd vanaf de westelijke randweg in oostelijke richting.

Overig naar voren gebrachte onderwerpen tijdens het interview met pachter A:

- Volgens pachter A is de beheerdoelstelling van Staatsbosbeheer voor het object Mijzenpolder onduidelijk. Hoe lang zullen ze het weidevogelbeheer in de benen willen en kunnen houden? Hoe lang zal de politiek hier steun aan blijven geven?
- Pachter A is niet ontevreden over Staatsbosbeheer als verpachter. Door toenemend geldgebrek lijkt er binnen deze organisatie steeds minder financiële ruimte voor nieuwe initiatieven. Het contact met Staatsbosbe-

heer is minimaal, maar als het moet dan is het er ook.

- Wat betreft waterpeil is de provincie bepalend. Pachters en waterschap zijn volgend. Het waterpeil zou naar de mening van pachter A 10 cm mogen worden verlaagd. Nu is plm. 40 cm ontwaterd. Als water de greppel instroomt, dan is dit niet goed en is het waterpeil volgens hem te hoog. De instroom van water in de greppels is voorgekomen. Maar deze situatie blijkt inmiddels min of meer opgelost met nieuwe kopakkerbuisen, gefinancierd vanuit de provinciale weidevogelimpuls.
- Pachter A meldt dat lokaal weidevogeldeskundige/ecoloog H. Frabitus tevreden is; dus het zal wel goed gaan. Pachter A is zelf ook tevreden, maar hij heeft er geen bezwaar tegen om de plas-dras-oppervlakte weer te herstellen, en eventueel iets uit te breiden.
- Gebiedsdekkend mozaïekbeheer plannen voor het Staatsbosbeheer-object Mijzenpolder wordt te ingewikkeld, met 10 agrarische bedrijven. De bedrijven zullen niet erg flexibel zijn om zich te schikken.
- In de huidige situatie van het beheer van de Staatsbosbeheer-gronden in de Mijzenpolder wordt het agrarisch ondernemerschap van de pachters op de proef gesteld. Er moeten bijvoorbeeld hogere loonwerkkosten worden gemaakt vanwege de percelering en noodzakelijke drooglegging van reservaatgrond. Ook de ontvangplicht van bagger uit watergangen is een kostenpost. Pachter A had recent 5 hectare pachtgrond onder bagger liggen, maar kreeg geen pachtreductie.

7.3.2. Pachter B Mijzenpolder

Karakteristiek uitgevoerd terreinbeheer door pachter B:

- Het gepachte areaal wordt gedeeltelijk beweide en gedeeltelijk gemaaid;
- Voor het maaigedeelte is in het pachtcontract op 25 % van het areaal een eerste maaidatum vastgelegd van 1 juni, en op 75 % van het areaal een eerste maaidatum van 15 juni of 22 juni. De maaidata worden niet aangepast op grond van eventueel nog aanwezige nesten en pullen.
- De percelen, die op 1 juni mogen worden gemaaid worden bemest met 15 tot 30 m³ drijfmest per hectare. De overige percelen krijgen een bemesting met 20 tot 25 ton vaste mest per jaar, aangevuld met 100 kg KAS/ha per jaar. Naar het oordeel van de externe auditoren is dit te veel voor een in stand te houden weidevogelgrasland.
- Pachter B heeft geen pH-gegevens m.b.t. de bodem van het gepachte.
- Het waterpeil binnen het pachtareaal ligt op 20 tot 30 cm beneden maai-veld. Dit is acceptabel volgens de externe auditoren.

Overig naar voren gebrachte onderwerpen tijdens het interview met pachter B:

- Vaste mest is beter dan drijfmest. Volgens vrijwilliger H. Frabitus zitten de vogels waar vaste mest is opgebracht;
- Er is in de Mijzenpolder veel predatie, maar Staatsbosbeheer doet er niets aan;
- Staatsbosbeheer laat zich weinig zien. Contacten van de pachter met weidevogel-vrijwilliger H. Frabitus zijn goed. De samenwerking met Staatsbosbeheer is verder niet stimulerend;
- Het maairegime zou meer flexibel moeten. Wanneer er geen weidevogels zitten, dan zou ook eerder gemaaid moeten kunnen worden. Als

Boerderijen langs de noordelijke buitendijk van de Mijzenpolder.

Koeien in het meest oostelijk gedeelte van de Mijzenpolder. De populieren op de achtergrond staan op de buitendijk.

boer/ondernemer is het frustrerend indien dit niet mag. Daartegenover zou kunnen staan, dat er later wordt gemaaid wanneer er nog veel nesten en pullen aanwezig zijn op de toegestane maaidatum.

- Staatsbosbeheer zou een hoger waterpeil willen in het reservaat. Naar het oordeel van pachter B kan het huidige peil, ook bij Staatsbosbeheer, door de beugel.
- Het weidevogelbeheer blijft naar verwachting in de nabij toekomst goed te combineren met het houden van vleesvee. Het grasproduct van de gepachte Staatsbosbeheer-percelen past goed bij vleesvee.

Het open weidevogellandschap van de Mijzenpolder.

8. Algemene informatie n.a.v. gehouden interviews

8.1 Veldbezoek met de boswachter

Hoewel de auditoren geen formeel interview met de boswachter van Staatsbosbeheer hebben gehouden, werd door deze Staatsbosbeheer-medewerker tijdens een gezamenlijk veldbezoek wel een aantal punten naar voren gebracht die de externe auditoren van belang achten om in het auditrapport te vermelden:

- De aanwezige pachtcontracten bieden in de huidige situatie slechts in beperkte mate houvast om zaken met pachters te regelen;
- De positie van de pachters is sterk. Naar de mening van de boswachter kunnen de pachters vroeg of laat Staatsbosbeheer dwingen om pachtvoorwaarden aan te passen;
- Het feitelijk peilbeheer in de beschouwde polders wordt door de verantwoordelijke overheid meer afgestemd op de wensen van de pachters dan op de natuurdoelstellingen van Staatsbosbeheer;
- Staatsbosbeheer heeft steeds minder eigen gebiedskennis, c.q. veldcapaciteit, en ontbeert als organisatie steeds meer de kwaliteit om adequaat met pachters te kunnen overleggen over het te voeren natuurbeheer;
- Boeren zijn in de eerste plaats bezig met hun ondernemerschap. Ze hebben over het algemeen minder feeling voor, en weinig betrokkenheid bij, de uitvoering van het natuurbeheer.

Mijzenpolder: Staatsbosbeheer-voortlichtingspaneel langs de openbare weg.

8.2 Interview met de voorzitter van de Agrarische Natuurvereniging

Uit een interview, dat de externe auditoren hielden met de voorzitter van de Agrarische Natuurvereniging Water, Land en Dijken kwamen de volgende vermeldenswaardige punten naar voren:

- De voorzitter van de ANV heeft het gevoel dat de beheerdoelstellingen van Staatsbosbeheer in Laag Holland zouden kunnen wijzigen van weidevogelbeheer naar een ander type terreinbeheer. Bedoeld proces voltrekt zich voor hem onzichtbaar. Dat maakt Staatsbosbeheer tot een lastig te volgen partner.
- De betrokkenheid van de organisatie Staatsbosbeheer bij Laag Holland lijkt te verminderen. De vertegenwoordiging van de terreinbeherende

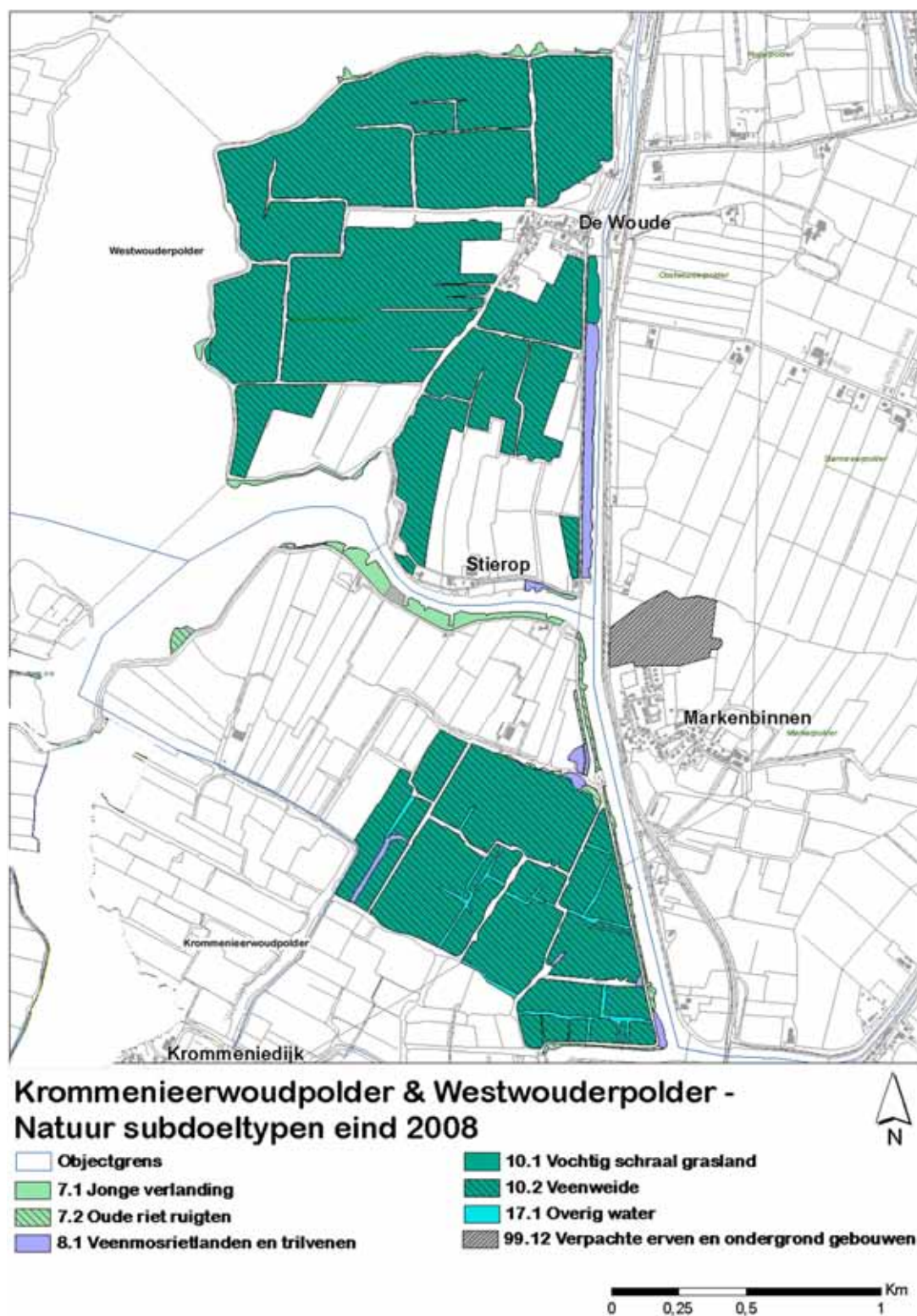
natuurorganisaties loopt nu via Landschap Noord-Holland. Staatsbosbeheer is weinig zichtbaar.

- Gezamenlijk overleg (gebiedsoverleg) om tot een lange termijnvisie en -invulling te komen ontbreekt in Laag Holland. Het warme hart van Staatsbosbeheer is niet aanwezig. Veel hangt af van de personen, die bepaalde sleutelposities bekleden (en niet zozeer van de betrokken organisaties).
- Er is sprake van weinig vertrouwen over en weer tussen Staatsbosbeheer en de ANV. De voorgeschiedenis maakt het lastig om dit vertrouwen een nieuwe impuls te geven.
- Om een gewenst proces op gang te brengen is ook vanuit de ANV meer inzet wenselijk. Meerwaarde van een agrarische natuurvereniging is dat de vereniging meer objectiviteit kan leveren dan individuele boeren. De vereniging overstijgt het persoonlijk belang.
- Nu zijn er nog volop kansen om de situatie rond weidevogels en landschap te verbeteren, maar er zijn ook evenzoveel bedreigingen. Voor de komende 10 jaar zijn er goede perspectieven uit te werken. De ANV zou als uitdaging moeten zien om gezamenlijk naar de beheerinspanningen in het gehele gebied te kijken (natuurdeel en agrarisch deel).
- Van belang is om zoveel mogelijk weidevogelgebieden in de benen te houden. Anders is er geen ruimtelijke flexibiliteit meer, en wordt de situatie voor weidevogels erg kwetsbaar.
- Het Europees gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) biedt in beginsel goede kansen, wanneer gewerkt gaat worden aan de stapeling van diensten.
- Het eerste doel in de relatie ANV-Staatsbosbeheer moet zijn; werken aan vertrouwen. Hier ligt voor zowel de ANV als voor Staatsbosbeheer een uitdaging.

Bijlagen

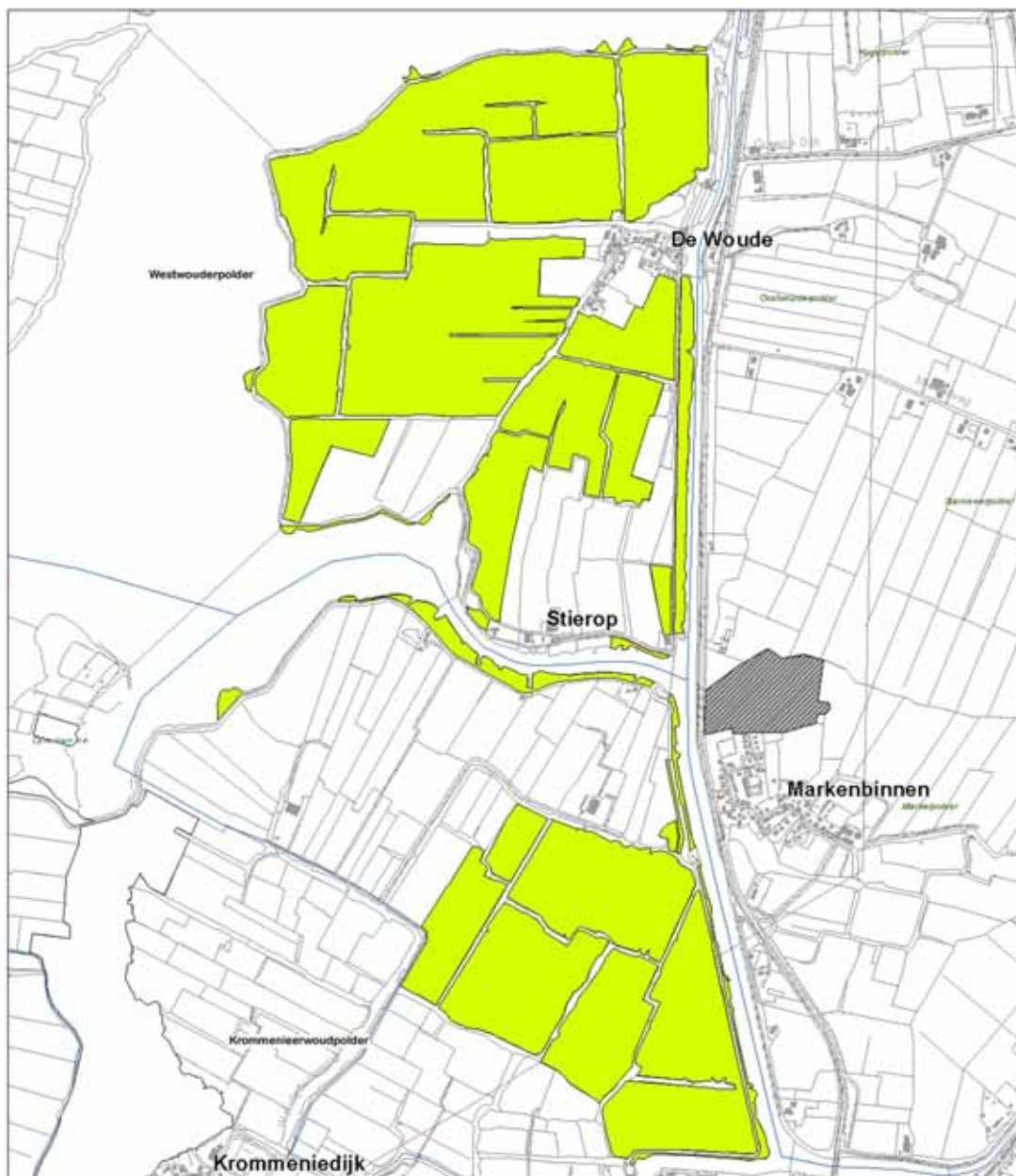
Bijlage I

Kaart met natuursubdoeltypen (oude indeling), stand 31-12-2008

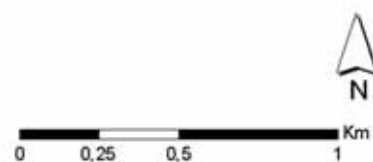
Bijlage II

Kaart met recreatiesubdoeltypen (oude indeling), stand 31-12-2008

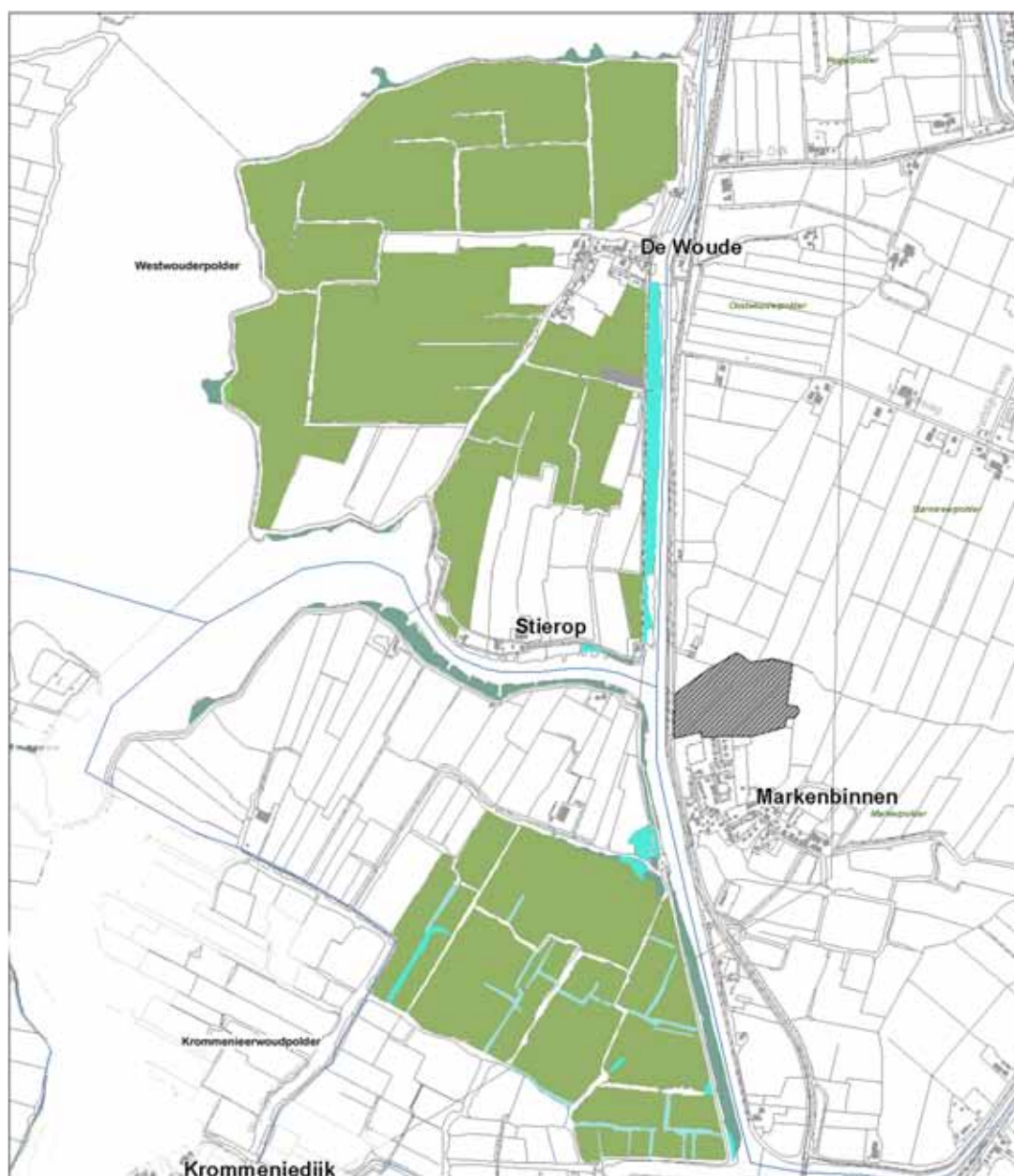
**Krommenieërwoodpolder & Westwouderpolder -
Recreatie subdoeltypen eind 2008**

— Objectgrens
■ 4. Opengesteld, laag niveau

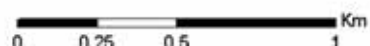
Bijlage III

Kaart met natuurbeheertypen (nieuwe SNL-indeling)

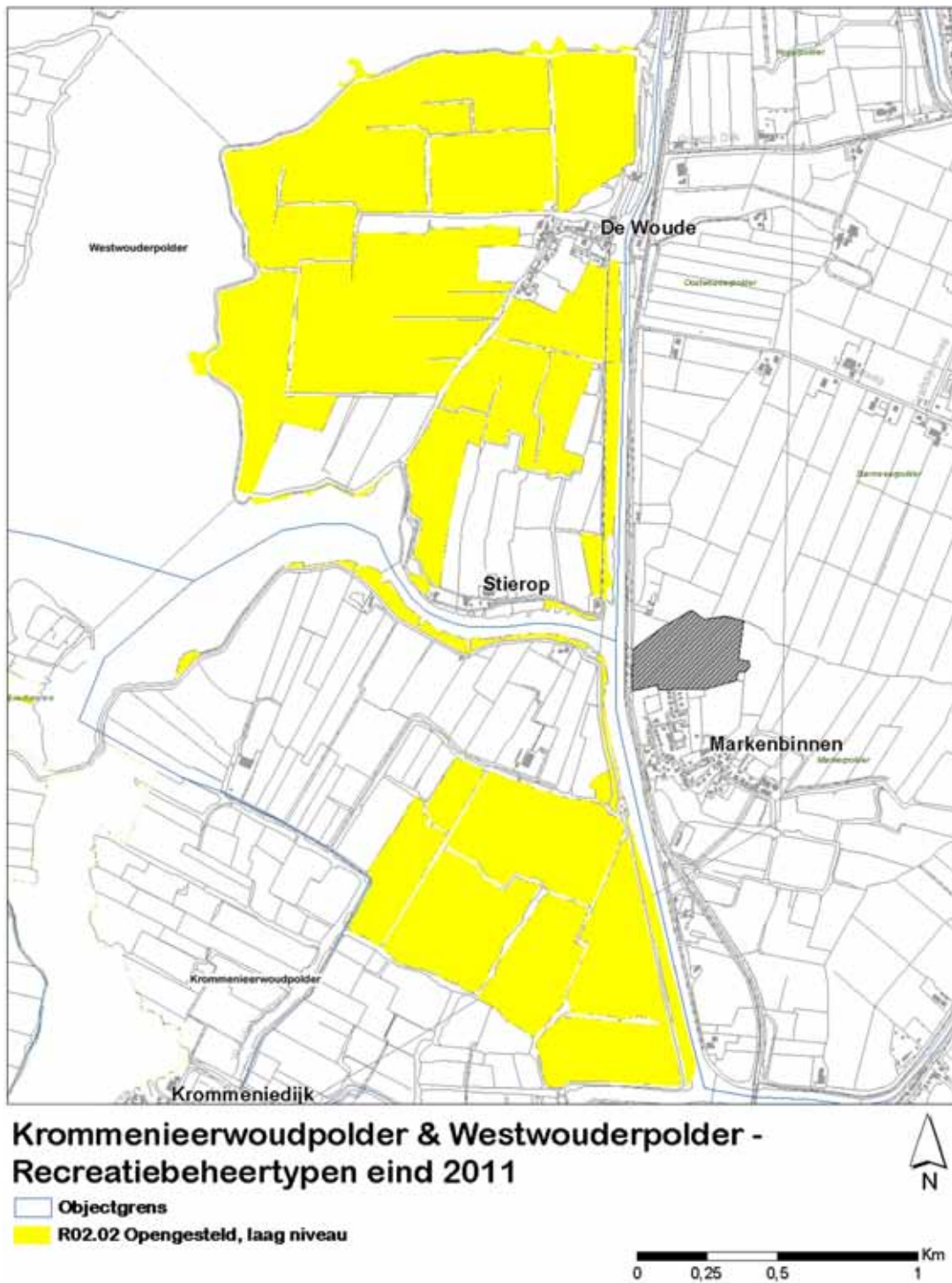
Krommenieërwoudpolder & Westwouderpolder - Natuurbeheertypen eind 2011

- Objectgrens
- N06.01 Veenmosrietland en moerasheide
- N10.02 Vochtig hooiland
- N13.01 Vochtig weidevogelgrasland

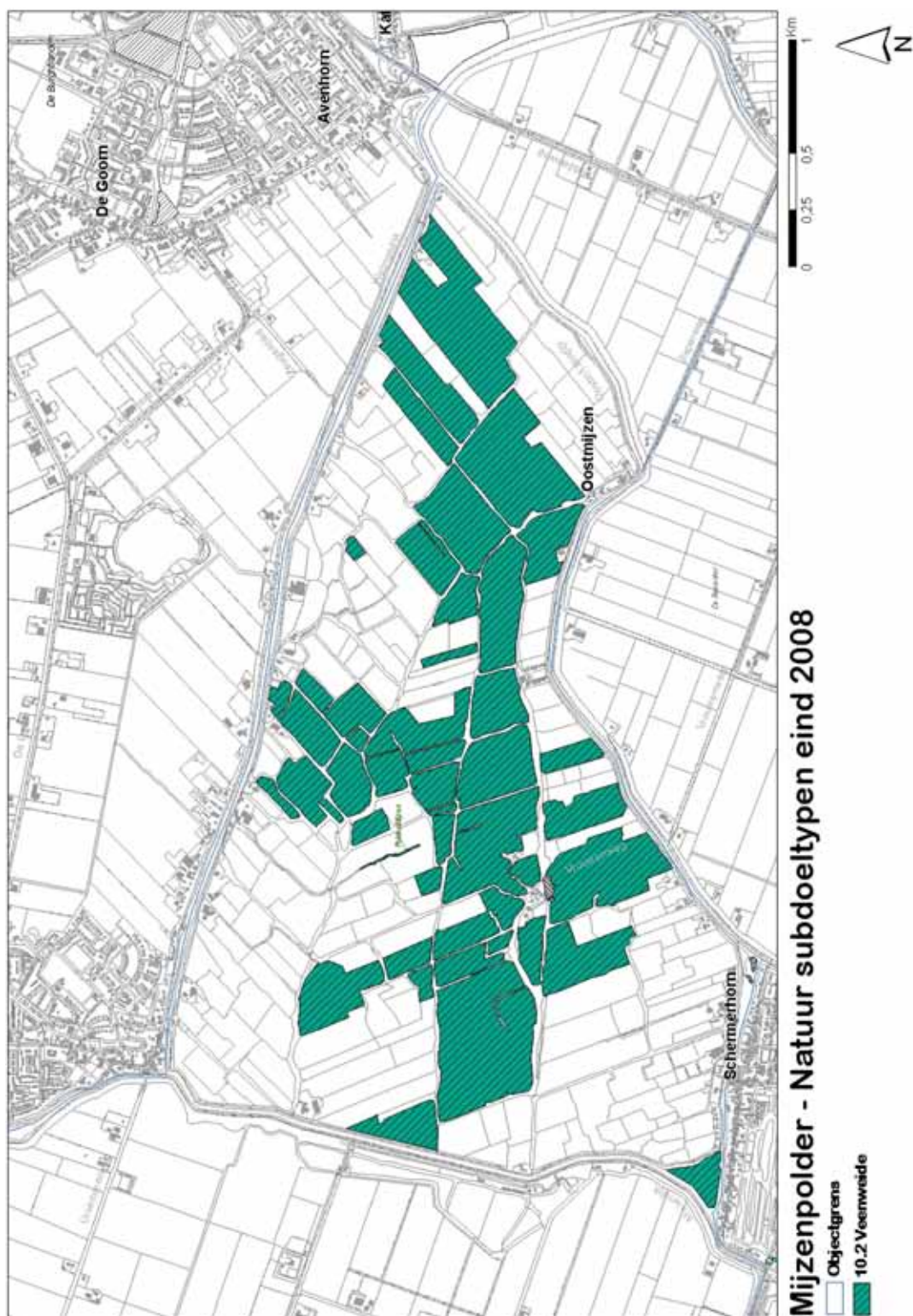
Bijlage IV

Kaart met recreatiebeheertypen (nieuwe SNL-indeling)

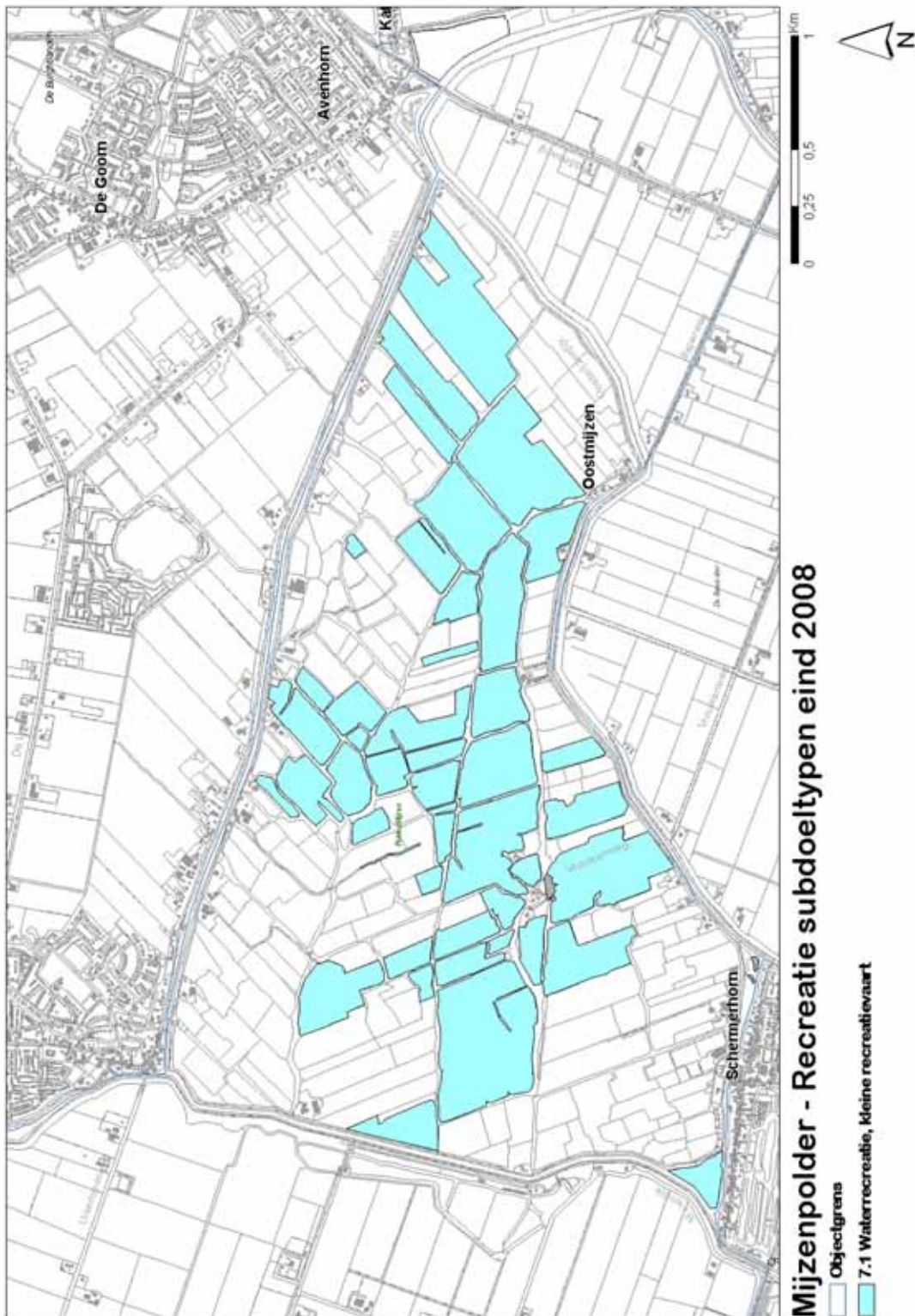
Bijlage V

Kaart met natuursubdoeltypen (oude indeling), stand 31-12-2008

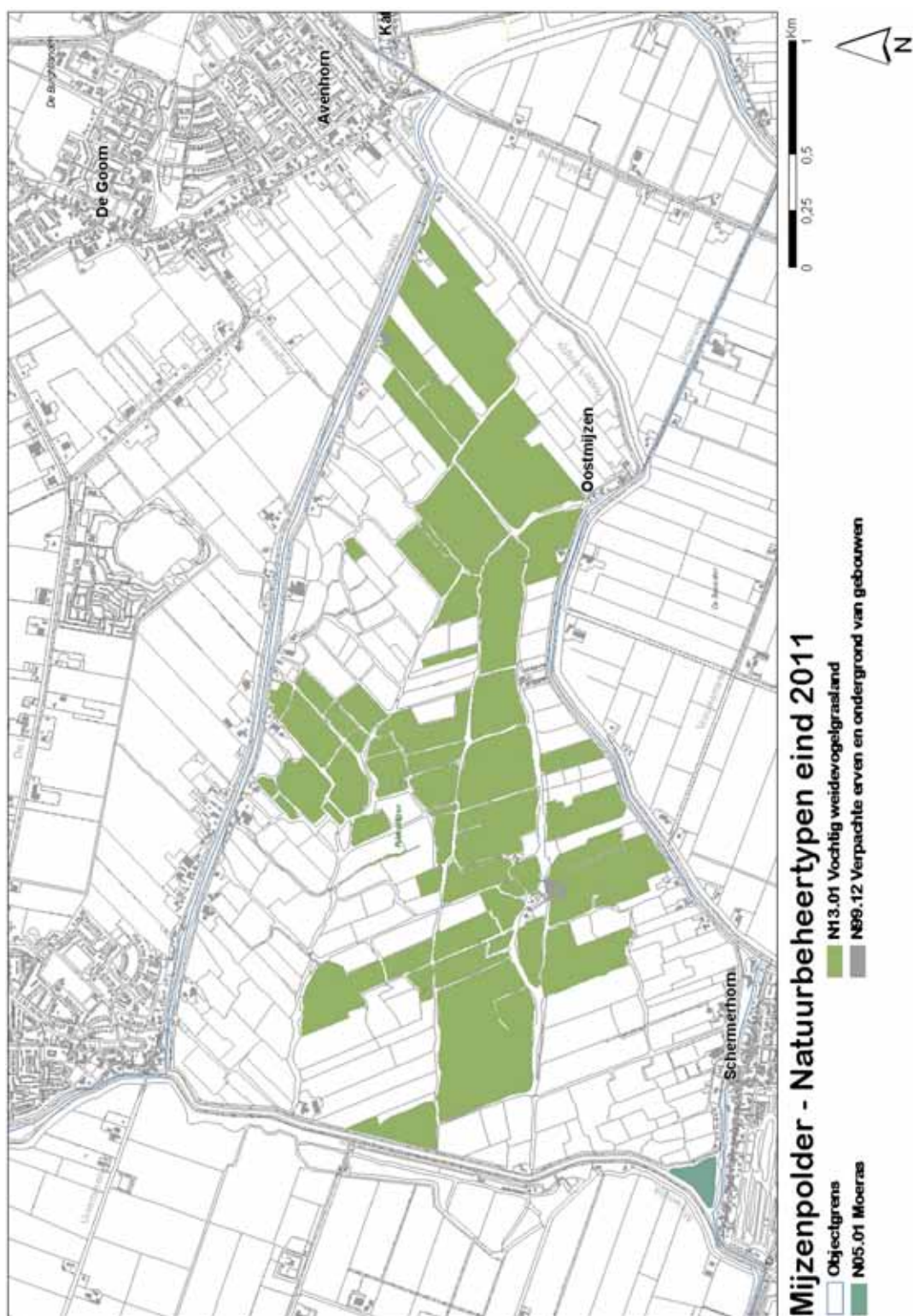
Bijlage VI

Kaart met recreatiesubdoeltypen (oude indeling), stand 31-12-2008

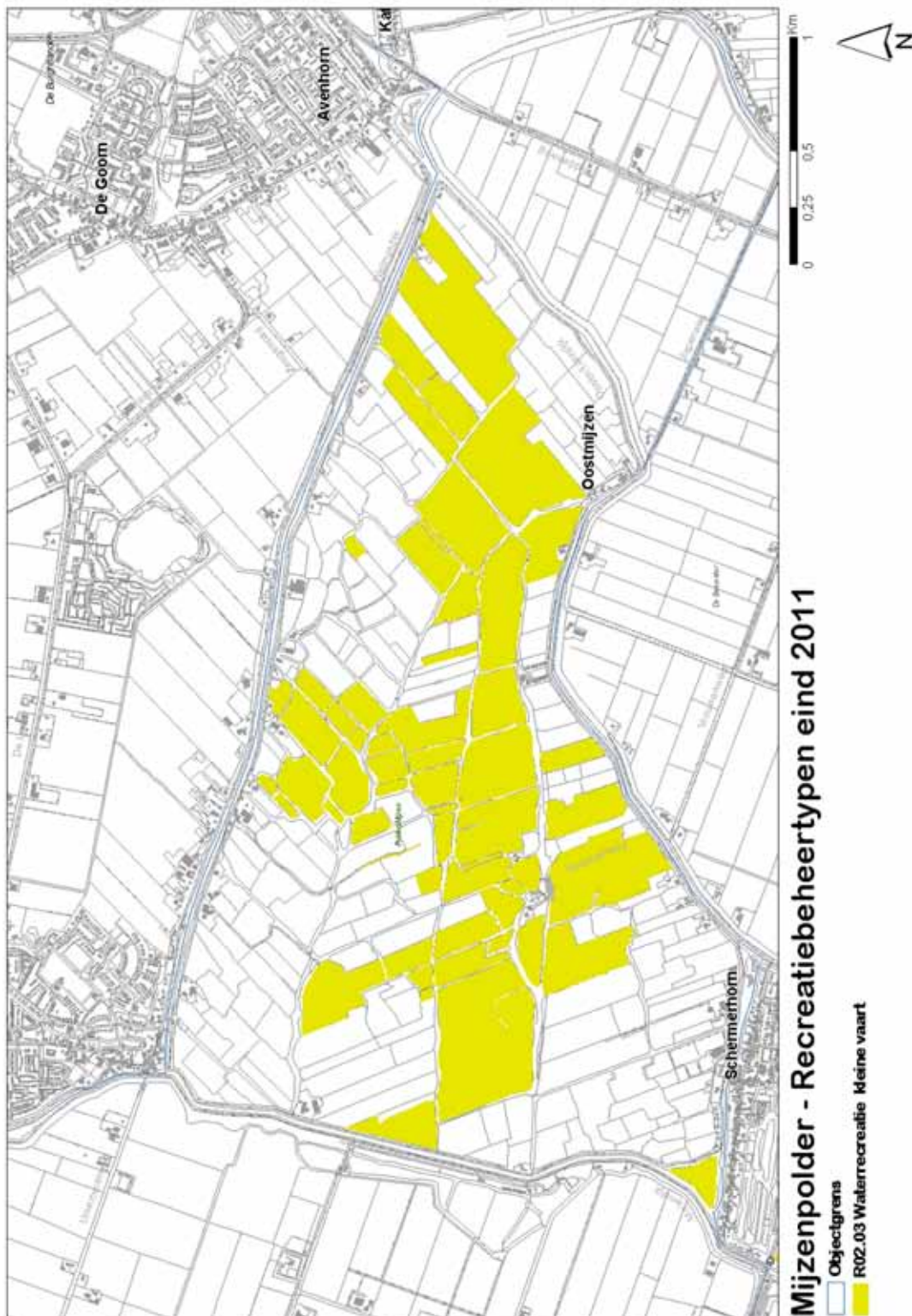
Bijlage VII

Kaart met natuurbeheertypen (nieuwe SNL-indeling)

Bijlage VIII

Kaart met recreatiebeheertypen (nieuwe SNL-indeling)

Bijlage IX

Geïnterviewde personen

De externe auditoren hebben interviews gehouden met de volgende personen binnen en buiten de organisatie Staatsbosbeheer:

M. Berkhout	Staatsbosbeheer-medewerker beheer;
T.S. Blank	pachter
A. van Dorp	boswachter Staatsbosbeheer
H.E. Fabritius	vrijwilliger
J.W.C. Hoogendoorn	Agrarische Natuurvereniging Water, Land en Dijken
fam. Hos	pachter
H. Kater	pachter
Maatschap Krul-Klaver	pachter
N.J. Noom	pachter
K. Rodenburg	pachter
D. Tanger	vrijwilliger / Landschap Noord-Holland
T.C. Bos	Staatsbosbeheer afdeling concerncontrol & audit

Staatsbosbeheer
Princenhof Park 1
3972 NG Driebergen
www.staatsbosbeheer.nl

Gemiddeld beoordeelt Staatsbosbeheer elk jaar de doelrealisatie op circa 10% van het beheersareaal. Hierbij wordt gebruik gemaakt van zogenaamde 'interne kwaliteitsbeoordelingen', die worden uitgevoerd door een team van Staatsbosbeheer volgens een vastomlijnde werkwijze.

De juistheid en betrouwbaarheid van de interne kwaliteitsbeoordelingen worden gegarandeerd door interne en externe audits.

Bij externe audits beoordelen externe deskundigen, die niet zelf bij Staatsbosbeheer werkzaam zijn, het terreinbeheer en de conclusies in de interne kwaliteitsbeoordeling.

Dit rapport heeft betrekking op een externe audit, in 2011 uitgevoerd, m.b.t. het terreinbeheer in de Staatsbosbeheer-objecten 'Krommenieërwoudpolder', 'Westwouderpolder' en 'Mijzenpolder' in de provincie Noord-Holland.